

**METODISKAIS MATERIĀLS
„PAŠVALDĪBAS, IEDZĪVOTĀJU
UN UZŅĒMĒJU INTEREŠU
SASKAŅOŠANA – SABIEDRISKĀ
APSPRIEŠANA KĀ INSTRUMENTS”**

RĪGA, 2011

Metodiskais materiāls sagatavots Eiropas Ekonomikas zonas finanšu instrumenta līdzfinansēto programmu „Vides politikas integrācijas programma Latvijā” ietvaros.

Fotogrāfiju autori: Juris Ģeņģergailis, Gints Ziemelis, Anda Ruskule, Dace Granta, Maija Pintele, Ingūna Jekale, Juris Smaļinskis.

Izmantoti pašvaldību mājas lapās publicēti attēli un fotogrāfijas.

Metodiskais materiāls izstrādāts SIA „Projekts 3i”, 2011

Teksta autori – Inga Gavēna, Inguna Jekale, Ilma Valdmāne, Oļģerts Nikodemus

Saturs

Ievads	4
1. Sabiedrības līdzdalības nepieciešamības pamatojums	4
2. Sabiedrības iesaistīšanas un līdzdalības procesu organizēšanas tiesiskais regulējums Latvijā un citās valstīs	6
3. Sabiedrības iesaistīšanas līdzšinējās prakses izvērtējums un problēmu analīze	11
3.1. Teritorijas attīstības plānošanas dokumentu sabiedriskā apspriešana.....	12
3.2. Dabas aizsardzības plānu sabiedriskā apspriešana.....	16
3.3. Ietekmes uz vidi novērtējuma un Stratēģiskās ietekmes uz vidi dokumentu sabiedriskā apspriešana.....	22
3.4. Būvniecības ieceru sabiedriskā apspriešana.....	29
3.5. Kopsavilkums.....	32
4. Sabiedrības līdzdalības procesa nodrošināšana	33
4.1. Iesaistītās puses.....	33
4.2. Sabiedrības iesaistīšanas veidi un instrumenti.....	35
5. Vispārīgi ieteikumi sabiedriskās apspriešanas procesa organizēšanai	41
5.1. Sabiedrības informēšana.....	41
5.2. Sabiedrības viedokļu izpēte.....	42
5.3. Sabiedrības viedokļu veidošana.....	45
5.4. Sadarbība.....	46
5.5. Sabiedriskās apspriešanas materiālu sagatavošana.....	48
5.6. Sabiedriskās apspriešanas sanāksmju organizēšana.....	49
5.7. Ieteikumi teritorijas attīstības plānošanas dokumentu sabiedriskai apspriešanai.....	52
5.8. Ieteikumi dabas aizsardzības plānu sabiedriskai apspriešanai.....	53
5.9. Ieteikumi ietekmes uz vidi novērtējuma un Stratēģiskās ietekmes uz vidi dokumentu sabiedriskai apspriešanai.....	55
5.10. Ieteikumi būvniecības ieceres sabiedriskai apspriešanai.....	56
5.11. Kopsavilkums.....	57
6. Labās prakses piemēri no Latvijas un ārvalstu pašvaldību pieredzes	58
7. Literatūra un uzziņas avoti	68

Ievads

Šis metodiskais materiāls ir iecerēts kā praktiska rokasgrāmata - vadlīnijas pašvaldībām, teritorijas attīstības plānošanas dokumentu un dabas aizsardzības plānu izstrādātājiem, kā arī uzņēmējiem un investoriem, izstrādājot dažādus teritorijas attīstības priekšlikumus, kas skar sabiedrības intereses. Savukārt plašāku sabiedrību tas varētu rosināt uz aktīvāku līdzdalību savas pašvaldības attīstības plānošanā un nākotnes veidošanā.

1. Sabiedrības līdzdalības nepieciešamības pamatojums

Viens no demokrātiskas valsts iekārtas priekšnosacījumiem ir sabiedrības tiesības līdzdarboties valsts un pašvaldību attīstības politikas izstrādāšanā un pārvaldībā. Iedzīvotāju līdzdalības tiesības garantē arī Latvijas Republikas Satversmes 101. pants, kurā ir noteikts, ka „ikvienam Latvijas pilsonim ir tiesības likumā paredzētajā veidā piedalīties valsts un pašvaldību darbībā, kā arī pildīt valsts dienestu”.

Aktīva iedzīvotāju līdzdalība nodrošina valsts un pašvaldību darbības uzraudzību un ir garants, lai lēmumi tiktu pieņemti sabiedrības interesēs. Nozīmīgākie pašvaldību pieņemtie dokumenti, kas nosaka pašvaldības attīstību, teritorijas izmantošanu un izmantošanas aprobežojumus ir vietējās pašvaldības attīstības stratēģija, attīstības programma, teritorijas plānojums, lokālpļanojums, aizsargjoslu plāns un detālpļanojums. Teritorijas attīstības plānošana skar visplašākās sabiedrības intereses, gan tiešā, gan netiešā veidā iespaidojot iedzīvotāju dzīves vides kvalitāti un iespējas realizēt savas pamattiesības. Tai pat laikā teritorijas plānošana un būvniecība ir tās jomas, kur visvairāk veidojas dažāda rakstura interešu konflikti starp dažādām interešu grupām (iedzīvotājiem, uzņēmējiem, nevalstiskajām organizācijām u.c.)

Teritorijas attīstības plānošanas dokumenti iezīmē konkrētās teritorijas attīstības scenāriju, nodrošinot ilgtspējīgu tās attīstību un resursu izmantošanu. Teritorijas plānojums nosaka arī noteiktus īpašuma tiesību izmantošanas ierobežojumus, jo ar teritorijas plānojumu privāttiesiskā rīcības brīvība tiek ierobežota par labu sabiedrības interesēm. Šajā procesā nereti konfliktē pretējās tiesības un intereses, jo no vienas puses, pastāv privātpersonas tiesības

izmantojot savu īpašumu visefektīvākajā veidā, bet no otras puses pastāv sabiedrības tiesības uz labvēlīgu vidi. Līdz ar to, lai nodrošinātu visu ieinteresēto pušu intereses teritorijas attīstībā, plānojumu izstrādāšanas procesā viens no nozīmīgākajiem uzdevumiem ir dažādu - daudzos gadījumos pat pretēju, interešu un viedokļu saskaņošana. Tas ir iespējams tikai aktīvi iesaistot visas ieinteresētās puses plānojumu izstrādāšanas procesā un lēmumu pieņemšanā. Nepieciešamība iesaistīt sabiedrību lēmumu pieņemšanā saistībā ar teritorijas izmantošanu ir akcentēta vairākos nozīmīgos Eiropas Padomes politikas un Latvijas plānošanas dokumentos.

Plānošanas lēmumu leģitimizāciju nodrošina efektīva sabiedrības līdzdalība attīstības plānošanas un būvniecības procesā. Taču, lai sabiedrības līdzdalības process nebūtu formāls, ir nepieciešams gan atbildīgo institūciju profesionāls un efektīvs darbs, gan pašas sabiedrības vēlme iesaistīties un panākt, lai tās viedoklis tiktu uzklauts un izprasts. Ne mazāk svarīgs aspekts ir šī procesa tiesiskais regulējums un sabiedrības tiesības apstrīdēt tādus lēmumus, kas rada nepamatotu tās tiesību aizskārumu.

Nemazāk svarīga nozīme ir sabiedrības iesaistīšana ietekmes uz vidi novērtējuma (IVN) procesā un dabas aizsardzības plānu izstrādāšanā. IVN ir viens no tiem vides aizsardzības politikas instrumentiem, kas aptver un ietekmē visdažādākās ar vidi saistītās jomas. IVN ir jāuztver kā procedūra, kas ir piemērojama, lai novērtētu paredzētās darbības iespējamo ietekmi uz vidi un izstrādātu priekšlikumus nelabvēlīgas ietekmes novēršanai vai samazināšanai. IVN procedūrā nozīmīga loma ir atvēlēta sabiedrībai, kurai ir dotas plašas iespējas līdzdarboties vides jautājumu izvērtēšanā, kā arī ietekmēt lēmuma pieņemšanas gaitu un gala rezultātu.

Sabiedrību aktīvi nepieciešams iesaistīt arī dabas aizsardzības plānu izstrādāšanā, jo plānā paredzēto rīcību sekmīga realizācija ir atkarīga no zemes īpašnieku un citu iedzīvotāju ieinteresētības, ņemot vērā, ka daudzos gadījumos dabas aizsardzības plānā paredzētās rīcības var ierobežot iedzīvotāju saimniecisko darbību nākotnē.

2. Sabiedrības iesaistīšanas un līdzdalības procesu organizēšana

Valstīs ar senām un ne tik senām demokrātijas tradīcijām ir iedibināta prakse informēt un uzklaustīt iedzīvotājus, ja kāda projekta īstenošana var iespaidot to īpašuma tiesības vai sadzīves apstākļus. Šādas konsultācijas norisinās, pirms tiek pieņemts galīgais lēmums par atļauju uzsākt kāda projekta īstenošanu.

Taču Latvijai ar tās neseno valstisko statusu nav ne iedibinātu demokrātijas tradīciju, ne prakses to realizēšanā. Pirmās tiesību normas, kas paredz sabiedrības iesaistīšanu lēmumu pieņemšanā,

radās tikai pēc neatkarības atgūšanas divdesmitā gadsimta deviņdesmitajos gados. Teritorijas plānošana bija pirmā joma, kurā, veidojot pilnīgi jaunu teritorijas attīstības plānošanas sistēmu, tika paredzēta sabiedrības līdzdalība. Tomēr, kā apliecina demokrātiski attīstītāko valstu pieredze, sabiedrības līdzdalības institūta attīstību nosaka ne vien atbilstoša tiesiskā regulējuma izveide, bet arī sociālā prakse.

Eiropas Savienības (ES) normatīvie akti nosaka sabiedrības līdzdalību kā principu pamatā vides un dabas aizsardzības dokumentu un projektu izstrādē, bet nereglamentē iesaistes formas un norisi. Eiropas Komisija (EK) uzskata, ka decentralizētā sistēma ļauj katrai valstij izvēlēties vispiemērotākos līdzekļus, vadoties no līdzšinējās prakses un tradīcijām. Pēc Orhūsas konvencijas apstiprināšanas 1998.gadā sekoja divas EK direktīvas - Direktīva 2003/4/EK Par sabiedrības piekļuvi vides informācijai un 2003/35/EK direktīva, kas paredz sabiedrības līdzdalību dažu ar vidi saistītu plānu un programmu izstrādē un sabiedrības līdzdalību un iespēju griezties tiesās. Vēlāk šis princips tika iestrādāts arī EK direktīvā 85/337/EEC "Par sabiedrisku un privātu projektu ietekmes uz vidi novērtējumu" un EK direktīvā 97/11/EC, kura precīzē un papildina iepriekšminēto direktīvu., EK direktīvā 2001/42/EC "Par noteiktu plānu un programmu ietekmes uz vidi novērtējumu", un citās jaunākās paaudzes direktīvās. Lai gan tieši vietējās pašvaldības teritorijas plānojums ir plānošanas dokuments, uz kura pamata pieņem lēmumus par konkrēta zemes īpašuma izmantošanu, teritorijas plānošanas un būvniecības procedūras nav ES direktīvu subjekts, tāpēc principus sabiedrības līdzdalības procesu norisei reglamentē nacionālā likumdošana.

Latvijā prasības sabiedrības līdzdalības nodrošināšanai vietējās pašvaldības attīstības plānošanas līmenī ir noteiktas šādos normatīvajos aktos:

- Likums "Latvijas Republikas Satversme" (15.02.1922.);
- Likums „Teritorijas plānošanas likums” (22.05.2002.);
- Likums „Būvniecības likums” (10.08.1995.);
- Likums „Par ietekmes uz vidi novērtējumu” (02.03.1993.);
- Likums „Par pašvaldībām” (09.06.1994.);
- Likums "Administratīvā procesa likums" (25.10.2001.);
- Likums "Iesniegumu likums" (27.09.2007.);

- MKN Nr.1148 „Vietējās pašvaldības teritorijas plānošanas noteikumi” (06.10.2009.);
- MKN Nr. 112 „Vispārējie būvnoteikumi” (01.04.1997.);
- MKN Nr.331. „Paredzētās būves publiskās apspriešanas kārtība” (22.05.2007.);
- MKN Nr.83 „Kārtība, kādā novērtējama paredzētās darbības ietekme uz vidi” (25.01.2011);
- MKN Nr.157 „Kārtība, kādā veicams ietekmes uz vidi stratēģiskais novērtējums” (23.03.2004.);
- MKN Nr.686 „Noteikumi par īpaši aizsargājamās dabas teritorijas dabas aizsardzības plāna saturu un izstrādes kārtību” (09.10.2007.).

Teritorijas attīstības plānošana

Sabiedrības līdzdalība teritorijas plānojumu un detālplānojumu izstrādē ir definēta **Teritorijas plānošanas likuma** 8. un 9. pantā, kā arī 3. panta 7. punktā, kas sabiedrības līdzdalību aplūko kā neatņemamu atklātības principa sastāvdaļu. No tā izriet, ka sabiedrības līdzdalība ir būtisks lēmumu legitimitātes priekšnoteikums, kas īstenojams to sagatavošanas un pieņemšanas gaitā. Šīs normas ir saistītas ar likuma 2. pantā noteikto valsts pienākumu veicināt ilgtspējīgu un līdzsvarotu attīstību valstī, izmantojot efektīvu teritorijas plānošanas sistēmu.

Savukārt vietējās pašvaldības teritorijas plānojuma un detālplānojuma sabiedriskās apspriešanas procesu un procedūru nosaka MKN Nr.1148 „**Vietējās pašvaldības teritorijas plānošanas noteikumi**” (09.10.2009.).

Būvniecība

Arī būvniecības jomā likumdošana nosaka gadījumus, kad sabiedrība iesaistāma būvniecības ieceres apspriešanā. Saskaņā ar **Būvniecības likuma** 12.pantu, pirms lēmuma par būvniecību pieņemšanas, pašvaldība nodrošina paredzētās būves publisku apspriešanu, ja iecerētā būvniecība:

- pasliktina iedzīvotāju sadzīves apstākļus;
- ietekmē vidi, bet tai nav nepieciešams ietekmes uz vidi novērtējums.

Likums nosaka, ka bez šiem, pašvaldība var noteikt vēl citus gadījumus, kad rīkojama būvniecības ieceres publiskā apspriešana.

Savukārt būvniecības ieceres publiskās apspriešanas kārtību un procedūru nosaka MKN Nr.331. „**Paredzētās būves publiskās apspriešanas kārtība**” (22.05.2007.), kuros definēts publiskās apspriešanas mērķis - saskaņot sabiedrības un būvniecības ieceres ierosinātāja intereses, nodrošinot pašvaldības lēmumu atklātumu saistībā ar teritorijas attīstību, kā arī iespēju sabiedrībai piedalīties lēmumu pieņemšanā. Daudz diskusiju ir izraisījis šo noteikumu 19.punkts, kas paredz izvērtēt, cik cilvēku atbalsta vai noraida būvniecības ieceri, kādi priekšlikumi vai nosacījumi izteikti būvniecības ieceres pilnveidošanai vai būvniecības ieceres īstenošanai, jo uz šī punkta pamata parasti tiek pieņemti lēmumi par ieceres noraidīšanu vai akceptu. Nereti iedzīvotāji būvniecības ieceres publisko apspriešanu pārvērš parakstu vākšanas kampaņā un savācot iespaidīgu parakstu skaitu, demonstrē vēlmi būvniecības ieceri noraidīt principā, nediskutējot par risinājumu alternatīvām. Visbiežāk šādus protestus izraisa jauna būvniecība pilsētās – brīvās neapbūvētās teritorijās esošajos apbūves kvartālos, daudzdzīvokļu namu iekšpagalmos, publiski pieejamos dabas un apstādījumu teritorijās – parkos, meža parkos, skvēros, mežos vai pļavās.

Jaunais **Būvniecības likuma projekts** vairs neparedz normu par publiskās apspriešanas rīkošanu, ja pašvaldībai ir spēkā esošs teritorijas plānojums vai detālplānojums. Savukārt jaunā Teritorijas attīstības plānošanas likuma projekts paredz principu, ka detālplānojuma projektu var apvienot ar būvprojektu minimālajā sastāvā (t.i., būvniecības ieceres skici) vai tehnisko projektu, tādējādi sabiedrība detālplānojuma sabiedriskās apspriešanas laikā iepazīstas

ne tikai ar zemes izmantošanas plānu, bet arī būvju vizuālo un tehnisko risinājumu. Tā kā Teritorijas attīstības plānošanas likuma projekts paredz daudz vairāk gadījumu, kad būvniecības ieceres pamatojumam pilsētās ir izstrādājams detālplānojums, tieši detālplānojuma sabiedriskā apspriešana būs nozīmīgākais process sabiedrības interešu saskaņošanai.

Dabas aizsardzība

Starptautisko vides tiesību iespaidā Latvijā, līdzīgi kā daudzās valstīs, tiesības dzīvot labvēlīgā vidē ir atzītas par vienu no cilvēka pamattiesībām. Saskaņā ar **Latvijas Republikas Satversmes** 115.pantu valsts aizsargā minētās tiesības, sniedzot ziņas par vides stāvokli un rūpējoties par vides saglabāšanu un uzlabošanu. Minētā Satversmes norma valstij uzliek pienākumu izveidot un nodrošināt efektīvu vides aizsardzības sistēmu, savukārt indivīdam piešķir tiesības iegūt vides informāciju un saskaņā ar likumā noteikto kārtību līdzdarboties ar vidi saistītu lēmumu pieņemšanas procesā.

Likums „**Par īpaši aizsargājamām dabas teritorijām**” nosaka īpaši aizsargājamo dabas teritoriju, tajā skaitā Natura 2000, izveidošanas, apsaimniekošanas un iesaistīto pušu interešu saskaņošanas kārtību, kā arī nepieciešamību informēt sabiedrību par īpaši aizsargājamās dabas teritorijas izveidošanas priekšlikumu. Šo teritoriju aizsardzības režīma nodrošināšanai ir izstrādāti MKN Nr.264 „**Īpaši aizsargājamo dabas teritoriju vispārējie aizsardzības un izmantošanas noteikumi**” (16.03.2010.), daļai teritoriju ir izstrādāti arī individuālie apsaimniekošanas noteikumi, kā arī dabas aizsardzības plāni. Dabas aizsardzības plānus apstiprina ar atbildīgā ministra rīkojumu un tiem ir ieteikuma raksturs. Tiesības veidot aizsargājamās teritorijas ir arī pašvaldībām, un šīm teritorijām izstrādātos dabas aizsardzības plānus apstiprina attiecīgā pašvaldība. Likums paredz, ka visi iepriekšminētie noteikumi ir jāņem vērā izstrādājot nozaru attīstības plānus, kā arī pašvaldības teritorijas attīstības plānošanas dokumentus.

Ietekmes uz vidi novērtējuma (IVN) un stratēģiskā ietekmes uz vidi novērtējuma (SIVN) procedūra

Likums „**Par ietekmes uz vidi novērtējumu**” un MKN Nr. 83 „**Kārtība, kādā novērtējama paredzētās darbības ietekme uz vidi**” (25.01.2011.) nosaka IVN principus, nepieciešamību un detalizēti regulē tā veikšanas kārtību un procedūru, nosakot prasību organizēt novērtējuma ziņojuma sabiedrisko apspriešanu.

Saskaņā ar noteikto procedūru, ierosinātāja pienākums, pirms projektēšanas darbu uzsākšanas, ir pieteikt paredzēto darbību

Vides pārraudzības valsts birojā, un atbilstoši programmai, izstrādāt ziņojumu. Pēc ziņojuma sagatavošanas ierosinātājs informē sabiedrību par iespēju iepazīties ar ziņojumu un ar to saistītajiem dokumentiem, iesniegt rakstiskus priekšlikumus vai viedokļus un piedalīties sabiedriskajā apspriešanā.

SIVN veic saskaņā ar likuma **“Par ietekmes uz vidi novērtējumu”**, kā arī MKN Nr.157 **“Kārtība, kādā veicams ietekmes uz vidi stratēģiskais**

novērtējums”(23.03.2004.) prasībām. Minētie normatīvie akti ietver EK direktīvā 2001/42/EC “Par noteiktu plānu un programmu ietekmes uz vidi novērtējumu” ietvertās nostādnes.

SIVN, jeb plānošanas dokumentu ietekmes uz vidi novērtējuma mērķis ir izvērtēt plānošanas dokumentu īstenošanas radīto iespējamo ietekmi uz vidi un iesaistīt sabiedrību dokumenta apspriešanā un lēmumu pieņemšanā, kā arī izstrādāt priekšlikumus, lai novērstu vai samazinātu iespējamo negatīvo ietekmi.

Sabiedrības līdzdalība teritorijas plānošanas procesā Igaunijā

Pašvaldībai vismaz reizi gadā ir jāsniedz sabiedrībai informācija par visiem iecerētajiem detālplānojumiem. Uzsākot detālplānojumu izstrādi tiek publicēts paziņojums un informēti detālplānojuma teritorijā esošie zemes īpašnieki. Plānošanas likums nosaka, ka tā izstrādē jāiesaista ne tikai zemes īpašnieki, bet arī ar detālplānojuma teritoriju saistītie inženierapgādes tīklu īpašnieki un valdītāji. Normatīvajos aktos ir noteiktas prasības sabiedriskajā apspriešanā izstādāmajiem materiāliem, praksē tiek izgatavotas uzskatāmas planšetes, maketi.

Detālplānojumu sabiedriskās apspriešanas termiņš ir vismaz 2 nedēļas. Likumā noteiktajos gadījumos jārīko vismaz viena sabiedriskās apspriešanas sanāksme.

Sabiedrības līdzdalība teritorijas plānošanas procesā Dānijā

Dānijā būtisku lomu spēlē sabiedriskās apspriešanas process, kura gaitā tiek izvēlēts optimālākais risinājums un panākta interešu saskaņošana. Pašvaldība nodrošina vismaz 8 nedēļas lokālā plāna priekšlikumu sabiedriskai apspriešanai pirms tā apstiprināšanas. Šajā periodā valsts institūcijām ir veto tiesības, ja lokālā plāna priekšlikums ir pretrunā nacionālajām interesēm. Pēc apstiprināšanas pašvaldībai lokālais plāns ir jāpublicē, to iekļaujot valsts Plānojumu sistēmā. Visas pašvaldības lokālos plānus publicē savās mājas lapās.

3. Sabiedrības iesaistīšanas līdzšinējās prakses izvērtējums un problēmu analīze

Sabiedrības līdzdalība ir jebkuras personas tiesības tikt uzklausiņai jautājumos, kas skar tās dzīvi, jo ikvienam ir tiesības dzīvot labvēlīgā vidē. Taču līdzdalība var realizēties tikai tad, ja plānošanas process ir atvērts, lēmumu pieņemšanas procedūra ir caurskatāma un pastāv iespēja tos apstrīdēt. Reāla sabiedrības līdzdalība notiek tikai tad, ja pastāv iespēja diskutēt par plānošanas vai būvniecības alternatīvām un iedzīvotāju intereses tiek ņemtas vērā. Tomēr lēmumus pieņem pašvaldības un atbildīgās institūcijas, tādējādi iedzīvotāju līdzdalība nevar aizstāt lēmuma pieņemšanas procesu, bet tikai to ietekmēt.

Tādu lēmumu pieņemšana, kurā tiek iesaistīta sabiedrība, ir īpaši reglamentēta procedūra. Tās norisei ir noteikti termiņi, ir jāsapatavo un jāpublisko attiecīga informācija, uzskates materiāli, jāorganizē sabiedriskā apspriešana. Pieņemto lēmumu kvalitāte ir atkarīga ne tikai no pašvaldības vai atbildīgās institūcijas darbības šajā procesā, bet arī no tā, cik aktīvi sabiedrība iesaistās lēmumu pieņemšanas procesā.

Tomēr jāatzīst, ka Latvijā valsts pārvaldes institūcijās ir ļoti vāji attīstīta sabiedrības informēšanas un iesaistīšanas prakse. Valsts pārvaldes institūcijas ir pasīvas sabiedrības aktivizēšanā un iesaistīšanā lēmumu realizācijā un sabiedrība reti tiek savlaicīgi un pietiekami informēta un iesaistīta lēmumu pieņemšanā. Nereti veidojas situācijas, kad sabiedrībai nav bijusi iespēja savlaicīgi līdzdarboties lēmumu pieņemšanā, un vienīgais veids kā nevalstiskajām organizācijām, vai arī atsevišķiem indivīdiem, piesaistīt uzmanību aktualitātei ir *post factum* vākt parakstus vai piketēt. Konfliktus starp pašvaldību un dažādām interešu grupām rada tieši apstākļi, ka sabiedrība nav savlaicīgi saņēmusi vispusīgu un izsmeļošu informāciju par attīstības priekšlikumiem. Latvijā arī vāji attīstīta dažādu sabiedrības līdzdalības formu izmantošana un galvenais sabiedrības iesaistīšanas veids un instruments ir attīstības priekšlikumu un projektu sabiedriskās apspriešanas. Taču, kā apliecina līdzšinējā prakse, joprojām sabiedriskās apspriešanas process notiek formāli un līdz ar to nekalpo kā efektīvs instruments interešu saskaņošanai.

Tai pat laikā jāatzīmē, ka sabiedrības attieksmi bieži nosaka tā sauktais NIMBY sindroms (*Not in My Back Yard*), kad cilvēki principā atbalsta jaunus attīstības priekšlikumus, bet nevēlas, lai tie būtu īstenoti viņu īpašuma tuvumā. Tas sevišķi attiecināms uz lieliem infrastruktūras projektiem – atkritumu šķirošanas un pārstrādes poligoniem, koģenerācijas stacijām, vēja elektrostacijām, lieliem ražošanas kompleksiem, transporta būvēm, cietumiem, lidlaukiem.

Sabiedrības līdzdalība ir svarīga jebkuru lēmumu pieņemšanā, bet Latvijā sevišķi aktuāla ir tās līdzdalība:

- teritorijas attīstības plānošanas dokumentu izstrādē;
- dabas aizsardzības plānu izstrādē;
- ietekmes uz vidi novērtējuma (IVN) un stratēģiskā ietekmes uz vidi novērtējuma (SIVN) veikšanā;
- būvniecības ieceres publiskajā apspriešanā.

3.1. Teritorijas attīstības plānošanas dokumentu sabiedriskā apspriešana

Vistiešākā veidā iedzīvotāju un uzņēmēju intereses skar divi vietējās pašvaldības teritorijas attīstības plānošanas dokumenti – teritorijas plānojums un detālplānojums, kas tiek apstiprināti kā pašvaldības saistošie noteikumi.

Pārsvarā gadījumu pašvaldību teritorijas plānojumus un detālplānojumus neizstrādā pašvaldību plānotāji, bet tiek pieaicināti plānotāji un speciālisti no ārpuses. Tāpēc vairums gadījumos, izstrādājot teritorijas plānojumus vai detālplānojumus, plānotāji pilda pašvaldību un privātpersonu pasūtījumus, risinot problēmas un strādājot ar teritorijām, kas nav viņu ikdienas dzīves un darba vide.

Tādējādi situācijas izpratne par konkrēto vietu var būt tikai vairāk vai mazāk aptveroša, atkarībā no tā, cik labi viņi pazīst konkrēto vietu, kāda informācija par to ir pieejama, kāda ir viņu līdzšinējā pieredze, risinot līdzīgas problēmas. Plānošanas procesa un paša dokumenta kvalitāte ir atkarīga gan no plānotāju profesionalitātes un viņu ieinteresētības, gan pašvaldības prasībām un sabiedrības līdzdalības plānošanas procesā.

Neraugoties uz profesionalitāti, plānotāju skatījums uz teritorijas attīstību mēdz nesakrist ar to cilvēku viedokli, kas dzīvo, strādā vai pavada brīvo laiku plānojamajā teritorijā. Teritorijas plānojuma projekti

vienmēr iejaucas noteiktas iedzīvotāju grupas dzīves telpā, tādā veidā viņi kļūst par "ieinteresēto pusī", un plānotājiem ir nepieciešams izziņāt to viedokli, problēmas un vajadzības, telpiskās un sociālās vides prasības. Kaut arī pastāv noteikti plānošanas pamatprincipi, kas balstīti uz pieredzi un teorētiskām atziņām par to, kā vajadzētu veidot apkaimi, dzīvojamo rajonu vai "labu" parku, lai radītu kvalitatīvu dzīvojamo vidi, reāliem plānojumiem ir jākalpo reālām iedzīvotāju vajadzībām, ne tikai teorētiskiem meklējumiem. Lai formulētu, kā pilsētai, ciemam vai kādai pašvaldības daļai vajadzētu izskatīties nākotnē, ir nepieciešama tieši to cilvēku līdzdalība, kas apdzīvo konkrēto teritoriju. Tikai tā ir iespējams izstrādāt un īstenot teritorijas plānojumu, kurā ņemts vērā visu iesaistīto pušu (valsts, pašvaldību, investoru, iedzīvotāju u. c.) intereses, kaut arī tas neapmierinās katra indivīda vēlmes pilnībā.

Viens no biežākajiem konfliktu iemesliem teritorijas plānojumu un detālplānojumu izstrādē ir atsevišķu zemes īpašnieku un investoru vēlme apbūvēt un maksimāli efektīvā veidā izmantot īpašumu, nerēķinoties ar apkārtējiem iedzīvotājiem, kuru tiesības vai intereses šāda būvniecība var ietekmēt. Šādās situācijās, lai pieņemtu pareizu lēmumu, pašvaldībai ir rūpīgi jāizvērtē visi aspekti, jo par atsevišķiem teritorijas attīstības priekšlikumiem iedzīvotāju viedokli var būt diametrāli pretēji.

Piemērs

Jūrmalas teritorijas plānojuma 2007.gada grozījumu izstrādes gaitā, parādījās ievērojamas iedzīvotāju viedokļu atšķirības. Tā piemēram, zonējuma maiņu zemesgabalam Slokas ielā 100 aktīvi atbalstīja apkārtējo māju iedzīvotāji, jo zemesgabala attīstītājs tiem solīja izveidot ūdens un kanalizācijas pieslēgumu pilsētas sistēmai, savukārt, Jūrmalas Aizsardzības biedrība izteica negatīvu nostāju. Vēl citā Jūrmalas teritorijā iedzīvotāji atbalstīja kūrortu un izklaides objektu attīstību, jo saskatīja jaunu darbavietu iespējas, savukārt tuvākās apkārtnes iedzīvotāji tam iebilda, jo nevēlējās savas dzīves vietas tuvumā skaļas un trokšņainas aktivitātes.

Ļoti daudz diskusiju izraisījās par dabas teritorijām: viena iedzīvotāju grupa vāca parakstus par visu dabas pamatņu saglabāšanu, savukārt Vārnukrogā citi aktīvi cīnījās par atļauju legalizēt savas vasarnīcas un apbūvēt dabas teritorijas.

Praksē iedzīvotāji bieži izsaka pretenzijas un iebildumus par jau apstiprinātā teritorijas plānojuma vai detālplānojuma risinājumiem, neskatoties uz to, ka viņi nav izmantojuši iespēju savlaicīgi piedalīties dokumentu sabiedriskās apspriešanas procesā, vai nav bijuši informēti par šādu iespēju.

Tālāk apskatītas tipiskākās situācijas un galvenās problēmas vietējās pašvaldības teritorijas plānojumu un detālplānojumu sabiedriskās apspriešanas gaitā.

Galvenās problēmas:

1) sabiedrības nelielā aktivitāte teritorijas plānojuma izstrādāšanas un apstiprināšanas procesā

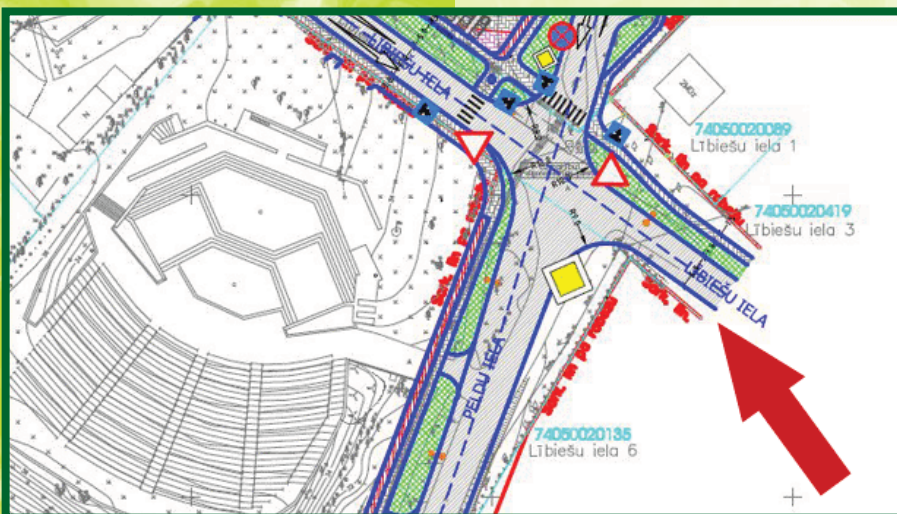
Iedzīvotāju nelielo aktivitāti nosaka vairāki iemesli:

- sabiedrība neapzinās, kāda ir tās loma un iespējas un publisko apspriešanu bieži uztver kā formālu pasākumu;
- pašvaldības, daudzos gadījumos arī plānotāji, nav ieinteresēti iesaistīt sabiedrību plānošanas procesā;
- iedzīvotājiem trūkst informācijas par teritorijas plānojumu un tā izstrādāšanas procesu, vai arī informācija tiek pasniegta ļoti grūti uztveramā formā.

Pašlaik sabiedriskās apspriešanas rezultātam nav nekādas juridiskas sekas - cilvēki izsaka savu viedokli, plānotāji un pašvaldība uzklausa minēto viedokli, bet tā iestrādāšana plānojumā jau ir atkarīga no plānotāju un pašvaldības vēlmes, kā arī kopējās teritorijas attīstības koncepcijas un citu interešu grupu viedokļiem. Pašvaldībai vajadzētu būt ieinteresētai, lai pēc teritorijas plānojuma apspriešanas, no iedzīvotājiem netiktu saņemtas sūdzības un neapmierinātība par sasniegto rezultātu. Svarīgi radīt iedzīvotājos apziņu, ka tieši viņi var ietekmēt teritorijas plānojuma izstrādi. Tas arī ir viens no svarīgākajiem pašvaldības uzdevumiem teritorijas plānošanas procesā.

2) nepietiekoša informācija, vai tās trūkums par teritorijas plānojuma izstrādāšanu un tā procesu

Bieži par iemeslu sabiedrības pasivitātei ir nepietiekoša informācija par teritorijas plānojuma izstrādāšanu un tā procesu. Labas plānošanas prakse ir, ja pirms plānojuma vai tā grozījuma izstrādes uzsākšanas, tiek izstrādāts sabiedrības informēšanas un iesaistīšanas plāns.

Informāciju par pašvaldības lēmumu uzsākt teritorijas plānojuma vai tā grozījumu izstrādi atbilstoši spēkā esošo tiesību aktu prasībām ievieto laikrakstā „Latvijas Vēstnesis” un vietējā laikrakstā. Formāli izpildot tiesību aktu prasības, jāņem vērā, ka lielākā daļa pašvaldību iedzīvotāju nelasa minētos laikrakstus, vai arī bieži informācija vietējā laikrakstā ir ievietota starp dažādām reklāmām un vairumā gadījumu iedzīvotāji to neievēro.

Tas pats attiecināms uz paziņojumiem par sabiedrisko apspriešanu. Daudz efektīvāka ir paziņojuma publicēšana pašvaldības mājas lapā, kur parasti tas tiek izvietots sadaļā „aktualitātes” un ir labi ieraugāms un publiski pieejams ilgākā laika periodā. Vienlaikus jāņem vērā, ka ne visās

Latvijas māsaimniecībās ir pieejams internets, kā arī iedzīvotāji regulāri neapmeklē pašvaldības mājas lapu. Likums „**Par pašvaldībām**” nosaka, ka informācija ir publicējama arī vietējos bezmaksas informatīvos izdevumos vai avīzēs, kuras iedzīvotāji saņem tieši savās pastkastītēs. Jāatzīst, ka visās pašvaldībās tādi netiek izdoti un šādos gadījumos ieteicams izdot speciālas informācijas lapas, kuras izplata, izmantojot pastkastītes, kā arī izvietojot paziņojumus iedzīvotāju pulcēšanās vietās.

3) sabiedriskai apspriešanai izstādītie materiāli ir iedzīvotājiem nesaprotami

Normatīvie akti nosaka tikai prasību par teritorijas plānojuma un detālplānojuma 1. redakcijas nodošanu sabiedriskai apspriešanai, taču sabiedriskai apspriešanai nododamo materiālu kvalitātei, izpildījuma veidam un saturam nekādu īpašu prasību nav. Tādēļ ļoti bieži izstādītie plānojuma materiāli ir tik saraibināti, pārslogoti ar daudzveidīgu specifisku informāciju, ka bez īpašiem skaidrojumiem nav sabiedrībai uztverami un saprotami. Nespēdami neko saprast, cilvēki tā arī nenoskaidro sev būtiskus jautājumus un rezultātā rodas nevajadzīgi pārpratumi un konflikti.

Cits, ne mazāk svarīgs faktors ir sabiedriskai apspriešanai nodoto materiālu pieejamība. Normatīvie akti nosaka prasību izstādīt teritorijas plānojuma vai detālplānojuma materiālus sabiedrībai pieejamā vietā un laikā. Parasti tās ir pašvaldības administratīvās telpas, kas atvērtas tikai darba dienās un darba laikā, tādējādi nav ērti pieejamas strādājošiem.

Kaut arī to neprasa normatīvie akti, liela daļa pašvaldību sabiedriskās apspriešanas materiālus ievieto savās interneta mājas lapās, tādējādi padarot tos pieejamos daudz plašākai sabiedrībai. Diemžēl bieži problēmas sagādā sarežģītā navigācija un grūti atrodamā informācija, kā arī tas apstāklis, ka plānojuma projekta faili ir ļoti lieli, lēni atverami un uz mazākas jaudas mājas datoriem vispār nav apskatāmi.

Pašvaldības un plānotāju uzdevums ir parādīt izmaiņas, kā arī aprobežojumus, ko var radīt teritorijas plānojuma apstiprināšana, sabiedrībai iespējami vienkāršākā un saprotamākā veidā.

4) neefektīvas sabiedriskās apspriešanas sanāksmes

Nereti sabiedriskās apspriešanas sanāksmes ir vienīgais un galvenais veids, kā iedzīvotāji var gūt vispusīgu informāciju par konkrētiem attīstības priekšlikumiem, noskaidrot interesējošos jautājumus un izteikt savu viedokli. Lai sabiedriskās apspriešanas

sanāksmes būtu patiesi efektīvas, nepieciešams rūpīgs sagatavošanās darbs. Ļoti liela nozīme ir izvēlētajam laikam. Pašreizējā praksē bieži vien sanāksmes ir slikti apmeklētas tikai tādēļ, ka noteiktais laiks nav izdevīgs iedzīvotājiem, jo tās organizētas darba dienas vidū, pārsedzas ar citiem nozīmīgiem pasākumiem, ir sācies atvaļinājumu laiks vai intensīvi sezonas lauku darbi, vai to ietekmē vēl citi faktori. Diemžēl nereti gadās, ka sabiedriskās apspriešanas sanāksmes pārvēršas par neorganizētu, haotisku izklaigāšanos par visdažādākajām dzīves sfērām, tā arī neizpildot galveno uzdevumu – viedokļu noskaidrošanu par konkrētiem attīstības priekšlikumiem. No vienas puses tas ir indikators tam, ka iedzīvotājiem ir bijis pārāk maz iespēju publiski paust savu viedokli, bet no otras puses, tas liecina par sanāksmes organizatoru nesagatavotību un neprasmī strādāt ar auditoriju.

5) formālas atbildes uz iebildumiem un priekšlikumiem

Teritorijas plānojuma izstrādāšanas praksē nereti gadās, ka iedzīvotāji no pašvaldības nesaņem atbildes uz iesniegtajiem priekšlikumiem un iebildumiem, vai arī tās ir ļoti formālas. Parasti atbildes tiek sagatavotas tikai par konkrētiem iebildumiem, taču ne mazāk svarīgi ir atbildēt arī uz pozitīvām atbalsta vēstulēm. Tas ir ļoti darbietilpīgs process, taču tikai tādā veidā var veidot atgriezenisko saiti un nostiprināt sabiedrībā pārliecību par līdzdalības jēgu un katra indivīda nozīmīgumu savai pašvaldībai.

3.2. Dabas aizsardzības plānu sabiedriskā apspriešana

Likums „**Par īpaši aizsargājamām dabas teritorijām**” nosaka aizsargājamo dabas teritoriju, izveidošanas un apsaimniekošanas kārtību. Likums paredz, ka Dabas aizsardzības pārvaldei rakstveidā jāinformē pašvaldību, kā arī jāpublicē paziņojums laikrakstā “Latvijas Vēstnesis”, kā arī vismaz vienā vietējā laikrakstā. Pārvaldei rakstveidā (nosūtot vēstuli) jāinformē zemes īpašnieks par īpaši aizsargājamās dabas teritorijas izveidošanu. Vienīgā iespēja sabiedrībai izteikt viedokli saistībā ar jaunas īpaši

aizsargājamās dabas teritorijas izveidošanu, robežu, zonējuma, kategorijas vai aizsardzības režīma izmaiņām, ir gatavojot pašvaldībai atzinumu par augstāk minētajiem jautājumiem. Līdz ar to, pašvaldībai savā atzinumā noteikti nepieciešams ņemt vērā sabiedrības viedokli. Neskatoties uz to, ka likums Dabas aizsardzības pārvaldei neprasa sabiedrības interešu integrēšanu izstrādātajos priekšlikumos, tomēr labas vides pārvaldības prakse rekomendē, izstrādājot priekšlikumus,

ņemt vērā iedzīvotāju viedokli. Tas nākotnē būtiski samazinātu konfliktus starp iedzīvotājiem un dabas aizsardzības institūcijām.

Īpaši aizsargājamās dabas teritorijās to aizsardzību un apsaimniekošanu nosaka vispārējie aizsardzības un izmantošanas noteikumi, kā arī uz dabas aizsardzības plāna pamata izstrādātie un Ministru Kabinetā apstiprinātie individuālie īpaši aizsargājamo teritoriju aizsardzības un izmantošanas noteikumi. Likums paredz, ka iepriekšminētie noteikumi jāņem vērā izstrādājot nozaru attīstības plānus, kā arī pašvaldības teritorijas attīstības plānošanas dokumentus, zemes īpašniekam savukārt ir pienākums nodrošināt minēto noteikumu ievērošanu un veikt attiecīgās teritorijas aizsardzības un apsaimniekošanas pasākumus bioloģiskās daudzveidības saglabāšanai. Likums tāpat nosaka, ka valsts izveidoto teritoriju apsaimniekošanu nodrošina par valsts budžeta līdzekļiem, savukārt pašvaldību izveidoto - par pašvaldības līdzekļiem. Uz 2011. gada martu no 327 *Natura 2000* teritorijām dabas aizsardzības plāni bija izstrādāti tikai 162 teritorijām, bet individuālie aizsardzības un izmantošanas noteikumi - 62 teritorijām. Ņemot vērā, ka dabas aizsardzības plānu izstrāde notiek pakāpeniski, pamatā izmantojotniecīgos valsts budžeta līdzekļus, kā arī piesaistot ES finansējumu, dabas aizsardzības plāni vēl jāizstrādā 341 teritorijām.

Vissvarīgākais posms dabas aizsardzības prasību definēšanā ir dabas aizsardzības plāna izstrāde, jo tad ir iespējams tiešs dialogs starp iesaistītajām pusēm - plāna izstrādātājiem, zemes īpašniekiem un pašvaldību. Saskaņā ar MKN Nr. 686 „**Noteikumi par īpaši aizsargājamās dabas teritorijas dabas aizsardzības plāna saturu un izstrādes kārtību**” (09.10.2007.), zemes īpašniekiem, sabiedrībai un pašvaldībai ir tiesības piedalīties dabas aizsardzības plānu izstrādē, līdzdarbojoties darba grupās un uzraudzības grupās. Līdzīgi kā teritorijas plānojumus, arī dabas aizsardzības plānus, vairumā gadījumu izstrādā eksperti, kuri ikdienā nav saistīti ar konkrēto vietu. Bieži tieši šis apstāklis iedzīvotājos rada nepatiku, jo tie uzskata, ka cilvēki, kas te nedzīvo, vēlas noteikt vietējiem iedzīvotājiem, kā dzīvot. Tāpēc īpaši svarīgi dabas aizsardzības plānu izstrādē piesaistīt vietējos speciālistus – mežsargus, skolotājus, zemnieku konsultantus un citus labā rezultātā ieinteresētus zinošus cilvēkus.

Informācija

Lielbritānijā dabas aizsardzības plānus izstrādā teritorijas apsaimniekotāji un tajā strādājošie speciālisti. Izstrādājot plānu, tiek piesaistīti specifisku jomu eksperti. Nereti plānu izstrāde notiek sadarbībā ar universitātēm, kuru studenti veic pētījumus, bet speciālisti var konsultēt par kādas sugas vai biotopa apsaimniekošanu, kā arī palīdzēt atrast labākos tehniskos risinājumus kādai īpašai problēmai. Arī plāna ieviešanu, piesaistot papildus finansējumu, ja tāds nepieciešams, organizē un vada attiecīgās teritorijas speciālisti. Līdz ar to, plāna izstrādes un ieviešanas procesi ir cieši saistīti un nav atdalīti.

Dabas aizsardzības plānu sabiedriskās apspriešanas process ir nedaudz atšķirīgs no teritorijas attīstības plānošanas dokumentu apspriešanas procesa, jo to izstrādē visvairāk ietekmētā sabiedrības daļa ir konkrēti zemes īpašnieki, kuru īpašumiem tiek uzlikti ierobežojumi - zemes transformācijas aizliegums, aprobežojumi mežsaimnieciskajai darbībai, kā arī saimnieciskās darbības aprobežojumi (tiesības uzsākt jaunu vai paplašināt jau esošo darbību) vai arī, no zemes īpašniekiem tiek prasītas konkrētas rīcības (bioloģiski vērtīgo pļavu apsaimniekošana, introducēto augu iznīcināšana u.c.) dabas vērtību saglabāšanā. Tādējādi dabas aizsardzības plānu izstrādē visgrūtākais posms ir diskusijas ar zemes īpašniekiem par dažādu aprobežojumu un rīcību saturu un apjomu. Zemes īpašnieki ne vienmēr ir ieinteresēti individuālo apsaimniekošanas noteikumu izstrādē, jo tie nosaka īpaši aizsargājamās dabas teritorijas iekšējo zonējumu, tādējādi konkretizējot izmantošanu katrā no zonām. Tāpēc, pirms uzsākt dabas aizsardzības plānu izstrādāšanu, plāna izstrādātājiem un pašvaldībai svarīgi ir informēt iedzīvotājus par plāna izstrādes nepieciešamību, procedūru un nozīmi, kā arī izskaidrot iedzīvotāju lomu tā izstrādāšanā un izpildē.

Līdz šim visvājākais posms dabas aizsardzības plānu izstrādē ir bijusi nepietiekamā sadarbība ar galveno interešu grupu - zemes īpašniekiem. Šajā aspektā pašvaldībai ir īpaši svarīga loma dabas aizsardzības plānošanā - tai ir jāieņem aktīva nostāja procesa norisē

un jābūt vidutājam starp zemju īpašniekiem un ekspertiem – dabas aizsardzības plānu izstrādātājiem.

Nereti pašvaldībām problēmas rada teritorijas attīstības un dabas aizsardzības prasību saskaņošana, it īpaši gadījumos, kad pašvaldībā ir spēkā esošs teritorijas plānojums un pēc tam notiek dabas aizsardzības plāna vai individuālo dabas aizsardzības un izmantošanas noteikumu izstrāde, kas nosaka jaunus aprobežojumus kādas konkrētas teritorijas izmantošanai.

Daudzos gadījumos pašvaldības dabas aizsardzības plānošanā mēdz būt diezgan inertas, jo tās neizprot plāna nozīmi turpmākajā teritorijas izmantošanā un apsaimniekošanā. Gadījumos, kad zemes īpašnieki un sabiedrība ir neaktīva, plāni tiek akceptēti bez nopietnām diskusijām, kas turpmāk rada problēmas teritoriju plānojumu grozījumu izstrādāšanā. Taču ir arī pašvaldības, kas aktīvi iestājas par savām interesēm attīstības priekšlikumu īstenošanā īpaši aizsargājamās dabas teritorijās un iedzīvotāju interešu aizstāvību, iesaistoties plāna izstrādes procesā.

Piemērs

Plašu rezonansi izraisīja MKN projekta "Dabas lieguma "Garkalnes meži" individuālie aizsardzības un izmantošanas noteikumi" sabiedriskā apspriešana, kur vairāk kā simts iedzīvotāji un pašvaldība iebilda pret projektā noteiktajiem ierobežojumiem teritorijas izmantošanai.

Citu valstu pieredze rāda, ka sabiedrības iesaistei ir izšķiroša loma dabas aizsardzības plānu izstrādes procesa uzlabošanā, un tas ir pats galvenais faktors plāna veiksmīgai ieviešanai. Diemžēl joprojām atsevišķos gadījumos ekspertu vidū pastāv kļūdaini priekšstats, ka sabiedrībai, tani skaitā zemes īpašniekiem, šajā procesā ir jākalpo tikai kā atbalstam cildenu mērķu sasniegšanai. Tādējādi arī pats sabiedrības līdzdalības process reizēm tiek uztverts, kā formāls instruments nacionālā līmenī definēto mērķu sasniegšanai, kas nereti rada konfrontāciju starp ekspertiem un vietējiem iedzīvotājiem, it sevišķi, ja ekspertiem ir šaurāks skatījums un nav vēlēšanās pēc būtības iedziļināties to cilvēku problēmās, kuru dzīves telpu viņi plāno.

Galvenās problēmas:

1) daudzviet sabiedrībā valda negatīva attieksme par valstī īstenotajiem dabas aizsardzības pasākumiem

Sabiedrībā valdošais viedoklis, ka Latvijā ir pārāk daudz īpaši aizsargājamo dabas teritoriju un dabas aizsardzība būtiski kavē teritoriju ekonomisko izaugsmi, vairumā gadījumu ietekmē diskusiju starp dabas aizsardzības institūcijām, ekspertiem no vienas puses un iedzīvotājiem no otras puses. Šādās situācijās svarīgi ir iedzīvotājiem

izskaidrot pieņemto lēmumu pamatotību, kā arī parādīt pozitīvo efektu, ko dos konkrētā rīcība vietējai pašvaldībai, iedzīvotājiem un konkrētiem zemes īpašniekiem. Valsts institūcijām un arī ekspertiem jāveido dialogs ar dažādām interešu grupām, nodrošinot dabas aizsardzības interešu iekļaušanu dabas aizsardzības plānā. Sevišķi lielu pretrunu gadījumos starp dabas aizsardzības plānu izstrādātājiem un iedzīvotājiem, dialoga veidošanas nolūkos, ieteicams pieaicināt neitrālu personu.

Piemērs

Izstrādājot Lapmežciema teritorijas plānojumu atklājās, ka pastāv nopietnas pretrunas starp Ķemeru Nacionālā parka administrāciju no vienas puses un Lapmežciema pašvaldību un iedzīvotājiem no otras puses. Izveidojoties šādai situācijai, ļoti sarežģīti atrast kompromisu, kas apmierinātu visas interešu grupas. Rezultātā kompromisa meklēšana, piesaistot neitrālus ekspertus, kuri vienlaikus izstrādāja teritorijas plānojumam SIVN, aizņēma vairākus gadus.

2) relatīvi neskaidri tiek pamatotas dabas aizsardzības plānā iekļautās rīcības

Dabas aizsardzības plāna izstrādāšanā iesaistītie speciālisti daudzos gadījumos iedzīvotājiem neizskaidro nepieciešamās rīcības, tanī skaitā aprobežojumu pamatotību. Atsevišķos gadījumos viena eksperta viedoklis atšķiras no otra eksperta viedokļa. Ekspertu skaidrojums, ka to nosaka Latvijas vai ES likumdošana, bieži izraisa tieši pretēju efektu. Šajā gadījumā svarīgi ir iedzīvotājiem izskaidrot, kādi ieguvumi vai zaudējumi būs gadījumā, ja nerīkosies atbilstoši piedāvātai rīcībai.

3) nesaiste starp dabas aizsardzības plāniem un teritorijas plānojumiem

Nav sasaistīta teritorijas attīstības un dabas aizsardzības plānošana. Kā jau augstāk tika atzīmēts, lielākajai daļai īpaši aizsargājamo dabas teritoriju dabas aizsardzības plāni nav izstrādāti un to izstrādāšana notiek relatīvi lēni. Visām pašvaldībām ir izstrādāti teritorijas plānojumi, bet to teritorijās esošajām īpaši aizsargājamām dabas teritorijām nav dabas aizsardzības plānu. Līdz ar to, izstrādājot dabas aizsardzības plānus, pašvaldībām ir jāveic grozījumi teritorijas plānojumos, jo lielākā daļa izmaiņu ir saistītas ar jauniem aprobežojumiem. Sabiedrībai un daudzviet arī pašvaldību vadībai nav saprotams, kāpēc pēc dabas aizsardzības plāna

izstrādāšanas nepieciešams veikt grozījumus teritorijas plānojumā. Konfliktsituācijas izveidošanās bieži ir saistīta ar apstākli, ka dabas aizsardzības plānu izstrādāšanā nav ņemta vērā sociālā un ekonomiskā situācija konkrētajā vietā. Nākotnē optimāls risinājums būtu, ja īpaši aizsargājamās dabas teritorijās dabas aizsardzības plāns tiktu izstrādāts vienlaikus ar teritorijas plānojumu.

4) nedarbojas reāls kompensāciju mehānisms

Valstij trūkst līdzekļu dabas aizsardzības plānos paredzēto pasākumu praktiskai realizācijai un zemes īpašnieku zaudējumu kompensācijai. Līdz ar to pašlaik nedarbojas likuma „**Par zemes īpašnieku tiesībām uz kompensāciju par saimnieciskās darbības ierobežojumiem īpaši aizsargājamās dabas teritorijās un mikrolieģumos**” (01.01.2006.) normas, kas nosaka kompensāciju par zemes īpašniekiem uzliktajiem aprobežojumiem. Tāpēc bieži zemes īpašnieki pauž negatīvu nostāju gan pret jaunu īpaši aizsargājamo dabas teritoriju izveidi, gan dabas aizsardzības plānā noteiktajiem aprobežojumiem un paredzētajām rīcībām.

5) savstarpējās sadarbības trūkums

Dabas aizsardzības plāna izstrādātājiem nereti ir vienpusīga pieeja un vietējās situācijas un īpašnieku problēmu neizpratne. Savukārt zemes īpašnieki uzskata, ka dabas aizsardzības plānos noteiktie aprobežojumi vai arī konkrētas aktivitātes tiek uzspiestas, nepārdomājot to praktisko ieviešanu. Līdzšinējā prakse parāda, ka gadījumā, ja plānā paredzēto rīcību realizācijai nav finansiāla seguma, lielākā daļa paredzēto rīcību tā arī netiek realizētas. Līdz ar to, izstrādājot dabas aizsardzības plānus, sevišķu uzmanību nepieciešams pievērst paredzēto aprobežojumu un darbību praktiskajai ieviešanai un to izskaidrošanai iedzīvotājiem.

6) sabiedrības pasīva attieksme

Dominē uzskats, ka iedzīvotāju viedoklis netiks uzklauts un galīgais lēmums tiks pieņemts, neatkarīgi no sabiedrības viedokļa. Iedzīvotāji nereti nesaskata dabas aizsardzības plānā noteikto aprobežojumu jēgu un neredz ieguvumus dabas aizsardzībai no to izpildes.

3.3. Ietekmes uz vidi novērtējuma (IVN) un Stratēģiskā ietekmes uz vidi novērtējuma (SIVN) dokumentu sabiedriskā apspriešana

Ietekmes uz vidi novērtējums

Ietekmes uz vidi novērtējuma (IVN) mērķis ir novērst vai samazināt fizisko un juridisko personu paredzēto darbību īstenošanas nelabvēlīgo ietekmi uz vidi, izstrādāt pasākumus prognozējamās ietekmes uz vidi samazināšanai vai novēršanai, kā arī nodrošināt sabiedrības informēšanu par paredzēto darbību un iesaistīt sabiedrību paredzētās darbības iespējamās ietekmes uz vidi apspriešanā un lēmumu pieņemšanā. Ietekmes uz vidi novērtējumu veic nozīmīgiem objektiem, tādiem, kā jaunu automaģistrāļu un dzelzceļa līniju būvniecība, dažādiem enerģētikas un

rūpniecības projektiem, atkritumu apsaimniekošanas projektiem u.c. Darbības ierosinātājs lielākoties ir komersants, atsevišķos gadījumos arī valsts institūcijas vai pašvaldības.

IVN procesā, lai izvērtētu paredzētās darbības ietekmi uz vidi, parasti tiek veikti arī samērā plaši esošā vides stāvokļa pētījumi, bet ietekmju prognozēšanai nereti tiek izmantotas dažādas modelēšanas metodes. Normatīvajos aktos noteiktās prasības uzliek par pienākumu gan valsts institūcijām un pašvaldībām, gan paredzētās darbības ierosinātājam nodrošināt sabiedrībai informācijas pieejamību par IVN procesa attīstību, tā gaitā sagatavotajiem dokumentiem un pieņemtajiem lēmumiem. Informācija galvenokārt tiek ievietota paredzētās darbības ierosinātāja interneta mājas lapā un paralēli tam, informācija par ietekmes uz vidi novērtējuma procesa norisi un pieņemtajiem lēmumiem ir pieejama arī Vides pārraudzības valsts biroja interneta mājas lapā. Atsevišķi paziņojumi tiek publicēti presē, kā arī izvietoti Valsts vides dienesta un attiecīgās pašvaldības telpās un interneta mājas lapā.

Ievietojot informāciju internetā, tiek nodrošināta informācijas pieeja tai sabiedrības daļai, kura aktīvi izmanto internetu. Tomēr tāda pārsvarā ir gados jaunākā sabiedrības daļa, un pilsētā dzīvojošie. Vecāka gadagājuma un lauku iedzīvotāji internetu lieto samērā maz, īpaši lauku teritorijās, kur daudzviet interneta lietošana ir stipri apgrūtināta. Pie tam, IVN ziņojumu apjoms parasti ir samērā liels un to apskatīšanai internetā nepieciešams pietiekami ātrs interneta pieslēgums, kā arī atbilstoša datortehnika un programmnodrošinājums, it īpaši tas attiecināms uz grafisko materiālu, kartēm, shēmām u.c..

IVN procesā ir paredzēti divi sabiedrības informēšanas un sabiedriskās apspriešanas cikli, un katrai no šīm sabiedrības informēšanas aktivitātēm ir cits mērķis:

- Sākotnējā sabiedriskā apspriešana
- IVN Ziņojuma sabiedriskā apspriešana.

Sākotnējā sabiedriskā apspriešana vērsta uz situācijas izvērtēšanu un galvenais tās mērķis apzināt jautājumu un problēmu loku, kuru izpētei pievēršama pastiprināta uzmanība IVN Ziņojuma sagatavošanas procesā. Šajā IVN etapā vēl nav pieejama detāla informācija par paredzēto darbību, tās potenciālo ietekmi uz vidi un pasākumiem ietekmju novēršanai vai samazināšanai. Taču nereti jau šajā IVN etapā no sabiedrības puses tiek izteikti strikti, neargumentēti viedokļi un apgalvojumi, kas nekādā mērā nesniedz informāciju par reālajām problēmsituācijām konkrētajā teritorijā, bet tikai un vienīgi par atsevišķu sanāksmes dalībnieku attieksmi.

Savukārt IVN Ziņojuma sabiedriskās apspriešanas mērķis lielā mērā ir izvērtēt IVN Ziņojuma kvalitāti, iepazīstināt sabiedrību ar iespējamajām vides un dzīves kvalitātes izmaiņām paredzētās darbības ietekmes zonā ņemot vērā piedāvātos alternatīvos risinājumus. Tādējādi lēmuma pieņēmēji var saņemt informāciju par vēlamo labāko risinājumu.

Piemērs

Īpaši sarežģīta ir sabiedrības informēšana un iesaistīšana gadījumos, kad paredzētā darbība ir transporta infrastruktūras projekti, kas šķērso vairāku pašvaldību administratīvās teritorijas un skar ļoti lielu skaitu iedzīvotāju.

Bieži sabiedrība pieprasa, lai viena IVN procesā tiktu izvērtēti arī tādi vides aspekti un izstrādāti risinājumi tādām problēmām, kas jau ilgstoši eksistē un nav tieši saistāmas ar paredzēto darbību. Veicot dzelzceļa publiskās infrastruktūras attīstības projekta ietekmes uz vidi novērtējumu, sabiedrības pārstāvji vērsa uzmanību un pieprasīja uzlabot ar publisko dzelzceļa tīklu saistīto privāto dzelzceļu tehnisko stāvokli un plānot divlīmeņu krustojumus ar šiem privātajiem dzelzceļiem.

Savlaicīga un kvalitatīva iedzīvotāju informēšana par paredzēto darbību var novērst gadījumus, kad sabiedrība protestus izsaka tikai tad, kad jau ir pieņemts lēmums vai arī tiek uzsākti būvniecības darbi. Šādas situācijas rodas tādēļ, ka IVN procesā kā galvenā sabiedrības līdzdalības organizācijas metode tiek izmantota informēšanas metode, kura raksturojama ar zemu sabiedrības līdzdalības līmeni. Pielietojot informēšanas metodi, tiek veidota vienvirziena informācijas plūsma (IVN gadījumā tā ir informācijas

plūsma no darbības ierosinātāja sabiedrībai). Šīs metodes galvenais uzdevums ir informēt sabiedrību par līdzdalības iespējām. Ka apliecina pieredze, vispārīga informācija, kurai nav definēta mērķauditorija, reti sasniedz ieinteresēto sabiedrības daļu. Ne vienmēr sabiedrības ieinteresētā daļa saņem informāciju un tā kā nereti informācija ir samērā formāla, sabiedrība paliek vienaldzīga.

Diemžēl jāatzīst, ka arī iedzīvotāju pašorganizācija Latvijā ir samērā vāji attīstīta. Sabiedrības informēšana par līdzdalības iespējām efektīva ir tajos gadījumos, kad sabiedrības pašorganizācijas līmenis ir augsts un sabiedrība NVO vai iedzīvotāju interešu grupu veidā ir gatava aktīvi un profesionāli iesaistīties lēmumu pieņemšanā par konkrētās teritorijas attīstības virzieniem, pieļaujamajiem objektiem šajā teritorijā un pieņemamo ietekmes uz vidi līmeni.

IVN procesa normatīvais regulējums dialoga iespējamību paredz tikai sabiedriskās apspriešanas sanāksmē. Taču ne vienmēr dialogs veidojas. Nereti dialoga veidošanās šķērslis ir tas, ka sabiedrība neizprot IVN Ziņojumā ietverto informāciju par prognozējamās ietekmes apjomu un būtību, kā arī plānotajiem ietekmes novēršanas vai samazināšanas pasākumiem. Jebkurā gadījumā, lai veidotu dialogu vai partnerattiecības, būtiski jāpilnveido komunikācijas prasmes kā darbības ierosinātājam, valsts institūciju un pašvaldību speciālistiem, tā arī sabiedriskajām organizācijām. Tāpat būtisks sekmīga dialoga starp projekta attīstītāju un sabiedrību priekšnoteikums ir pietiekams zināšanu līmenis, tolerance un vēlme atrast kompromisa risinājumu. Diemžēl sabiedriskās apspriešanas sanāksmēs ļoti bieža ir situācija, kur katra no pusēm sanāksmi izmanto tikai un vienīgi sava viedokļa paušanai, neņemot vērā un neieklausoties pretējās puses argumentos.

Lai sabiedrība tiktu iesaistīta lēmumu pieņemšanā lēmuma pieņemšanas procesam jābūt caurskatāmam, un balstītam uz saprotamiem kritērijiem. Diemžēl bieži ir gadījumi, kad sabiedrība netiek iepazīstināta ar lēmuma pamatojumu. Tomēr kopumā,

izvērtējot sabiedrības iesaistīšanos IVN procesā kopš šīs procedūras uzsākšanas, vērojams, ka pakāpeniski pieaug iedzīvotāju aktivitāte un izpratne par IVN procesa būtību.

Piemērs

Kā viens no sabiedrības aktivitātes piemēriem ir Celulozes rūpnīcas būvniecības projekta Ozolsalā IVN Ziņojuma sabiedriskā apspriešana. Šajā gadījumā tika organizētas vairākas un ļoti kvalitatīvas sabiedriskās apspriešanas sanāksmes. Sabiedrība tika aicināta uz kvalitatīvu un abpusēji ieinteresētu dialogu. Rezultātā, objektīvu iemeslu dēļ, projekta ierosinātais atteicās no darbības īstenošanas, kam par iemeslu lielā mērā bija prognozējamās vides problēmas.

Analogi sabiedrības noraidošās attieksmes un objektīvu vides problēmu dēļ netika realizēta naftas produktu termināļa "Baltic Oil Terminal" būvniecība Rīgas Brīvdabas teritorijā, Daugavas grīvā, kad 2010. gadā Rīgas Dome apkopoja sabiedriskās apspriešanas rezultātus un pieņēma negatīvu lēmumu.

Joprojām pastāv maldīgs uzskats, ka ietekmes uz vidi novērtējums un sabiedriskās apspriešanas process ir veids, kā aizliegt kādu paredzēto darbību. Taču sabiedriskās apspriešanas maksimāli orientējamas uz dialogu un savstarpēji pieņemamu risinājumu meklēšanu un aizliegums nekādā gadījumā nedrīkstētu būt sabiedriskās apspriešanas mērķis.

Nereti sabiedriskās apspriešanas procesā sabiedrības negatīvu attieksmi izraisa negatīvā pieredze par cita tās pašas jomas uzņēmuma darbību, paužot viedokli – ja viena uzņēmuma darbība rada traucējumus iedzīvotājiem, tad tādi būs visi. Īpaši bieži šāds viedoklis tiek pausts par lopkopības kompleksiem, tai skaitā cūkkopības kompleksiem. Šādu stereotipu attieksmi ir samērā grūti pārvarēt. Tikai perfekti sagatavota un profesionāli pasniegta informācija var likt mainīt šādu attieksmi, bet vislabākais arguments, protams, ir pozitīvs piemērs.

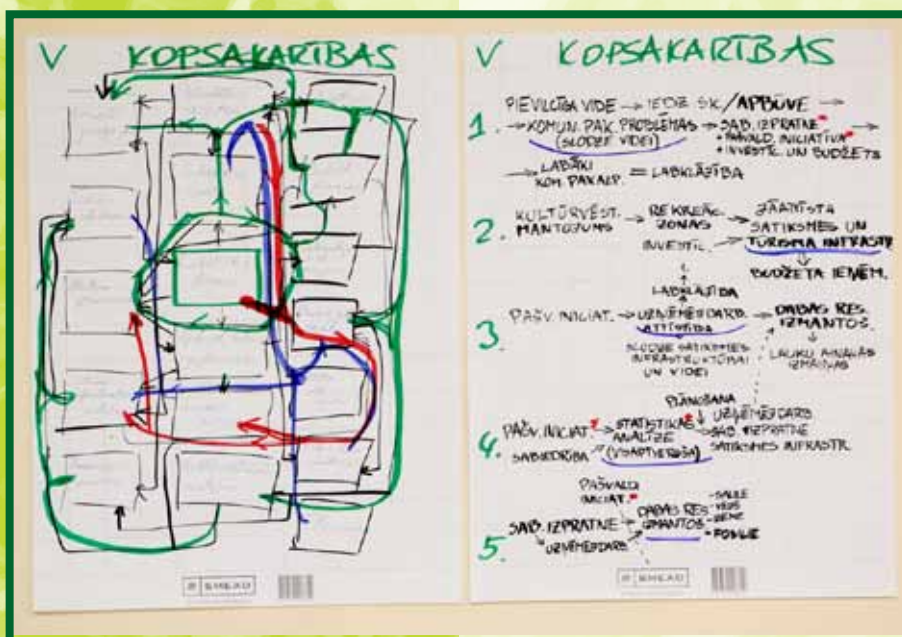

Stratēģiskais ietekmes uz vidi novērtējums

Stratēģiskā ietekmes uz vidi novērtējuma (SIVN), jeb plānošanas dokumentu ietekmes uz vidi novērtējuma mērķis ir nodrošināt to, ka plānošanas procesā tiek ņemts vērā vides aspekts, tas ļauj izvērtēt plānošanas dokumentu īstenošanas radīto iespējamo ietekmi uz vidi un iesaistīt sabiedrību dokumenta apspriešanā un lēmumu pieņemšanā, kā arī izstrādāt priekšlikumus, lai novērstu vai samazinātu iespējamo negatīvo ietekmi.

SIVN veic plānošanas dokumenta sagatavošanas laikā, pirms šis plānošanas dokuments tiek iesniegts pieņemšanai. SIVN procesā parasti netiek veikti papildus pētījumi, bet gan tiek izmantoti visi esošie un pieejamie dati, monitoringa novērojumu un pētījumu rezultāti.

SIVN procesā sabiedrībai, analogi kā IVN procesā, tiek sniegta informācija par iespējām piedalīties lēmumu pieņemšanā. Salīdzinot ar IVN procedūru, SIVN procesā ir paredzēts tikai viens sabiedrības informēšanas un iesaistīšanas cikls – Vides pārskata projekta sabiedriskā apspriešana. Jāatzīmē, ka arī informēšanas sistēma ir stipri formālāka nekā tā ir IVN procesā. Informāciju plānošanas dokumenta izstrādātājs pārsvarā gadījumu sniedz ar interneta un masu mākslu starpniecību, valsts un pašvaldību institūcijas – ievietojot to interneta mājas lapā. Informācijas sniegšanas veids ir atšķirīgs reģionālajiem un nacionāla līmeņa plānošanas dokumentiem. Pārsvarā gadījumu tiek nodrošināta normatīvajos aktos noteiktā formālā sabiedrības informēšana, taču netiek darīts nekas vairāk, lai sabiedrību iesaistītu plānošanas dokumenta un SIVN Vides pārskata izvērtēšanā, pilnveidošanā un konkrētu lēmumu pieņemšanā.

Gadījumos, kad informācija par sabiedrības iespējām iesaistīties lēmuma pieņemšanā tiek publicēta laikrakstā „Latvijas Vēstnesis” (nacionāla līmeņa plānošanas dokumenti) plašāku sabiedrību šī informācija pat nesasniedz, jo tikai retais regulāri lasa šo oficiālo laikrakstu un tajā ievietotos sludinājumus. Arī sabiedrības interese šajās gadījumā ir stipri mazāka, jo teritorijas attīstības plānošanas dokumenti lielākoties nenosaka konkrētus projektus un aktivitātes, kuras plānošanas dokumenta īstenošanas procesā tiks realizētas konkrētās teritorijās.

Diemžēl praksē nereti notiek, ka, lai gan ir panākta sabiedrības aktīva iesaistīšanās, priekšlikumu izstrāde un iesniegšana, praktiski

Šie priekšlikumi netiek ņemti vērā un plānošanas dokuments un Vides pārskats tiek akceptēts nemainīgā formā un saturā. Šāda prakse veicina sabiedrības vienaldzību, jo vairakkārt pārliedcinoties, ka pat profesionāli aizrādījumi un rekomendācijas netiek ņemti vērā un analizēti, sabiedrība zaudē ticību, ka iespējams ietekmēt nacionāla un reģionāla līmeņa plānošanas procesu. Šāds rezultāts vērojams arī tad, ja SIVN tiek uzsākts tikai tad, kad plānošanas dokuments ir jau izstrādāts un SIVN tiek veikts formāli. Praksē ir bijuši pat gadījumi, kad SIVN veic pēc tam, kad plānošanas dokuments jau ir akceptēts, bet teritorijas plānojumam jau ir veikta sabiedriskā apspriešana un ir izstrādāta plānojuma gala redakcija. Šādos gadījumos SIVN Vides pārskata sabiedriskā apspriešana noris ļoti formāli, sabiedrības aktivitāte ir niecīga un SIVN process nedod nekādu ieguldījumu kopējā plānošanas procesā.

Galvenās problēmas:

1) sabiedrības neuzticēšanās sniegtajai informācijai

IVN procesā ir paredzēti divi sabiedrības informēšanas un sabiedriskās apspriešanas cikli, katrs ar savu mērķi, sabiedrība neizprot procesa kopējo gaitu un katras apspriešanas mērķi. Sabiedrība neuzticas sniegtajai informācijai, jo uzskata, ka informācija ir sagatavota projekta pasūtītāja interesēs un tāpēc neietver visu nepieciešamo ietekmju objektīvu izvērtējumu.

2) IVN procesā informācija ir sagatavota, neņemot vērā mērķauditoriju

Samērā bieži informācija ir sagatavota, neņemot vērā mērķauditoriju. Rezultātā, pat neiepazīstoties ar projekta būtību, sabiedrībā tiek izteikts strikts viedoklis, to neargumentējot un neieklausoties pretējās puses argumentos un pierādījumos.

3) nav noteiktas prasības sabiedriskajai apspriešanai nodoto materiālu kvalitātei un uztveramībai

Normatīvajos aktos ir noteiktas prasības, kur un kad materiāli izvietojami publiskai apskatei, taču nav ietvertas prasības pašiem materiāliem. Tādējādi nereti IVN ziņojums ir ļoti smagnējs ar lielu specifiskas informācijas apjomu, kuras izprašanai nepieciešamas papildus zināšanas, bet kopsavilkums īss un vispārīgs uzsver tikai pozitīvos aspektus.

4) nav skaidri definēta apspriežamā tēma

Ļoti bieži sabiedrība apspriež nevis attīstības priekšlikumu radīto ietekmi, bet noraida pašu ieceri. Nereti tiek izvirzīta prasība, lai viena IVN procesā tiktu izvērtēti arī tādi vides aspekti un izstrādāti risinājumi tādām problēmām, kas jau ilgstoši eksistē un nav tieši saistāmas ar paredzēto darbību.

5) neskaidra SIVN loma plānošanas dokumentu izstrādāšanā

SIVN process teritorijas attīstības plānošanas dokumentu izstrādē ir salīdzinoši jauna prakse, un tā loma teritorijas plānojumu izstrādē sabiedrībā nav izprasta. Nav skaidrības, kā ir jāizvērtē

plānotās attīstības ietekme, jo plānojumā tiek noteiktas perspektīvās plānojamās zonas, nevis konkrēti objekti un ieceres. Tādējādi visbiežāk sabiedrība SIVN procedūru izmanto kā argumentu protestam pret dabas teritoriju zonēšanu par apbūves zonām. Attīstības priekšlikumu alternatīvu skaidrojums parasti ir formāls un paredz t.s. nulles alternatīvu - jeb saglabāt esošo situāciju. Jebkuras izmaiņas - neapbūvētu teritoriju transformēšana par apbūves teritorijām (ražošanas, dzīvojamo vai darījumu) - atstās ietekmi uz vidi, taču šo izmaiņu ietekmes skaidrošana - gan pozitīvo, gan negatīvo, lielākoties pamatota ar vispārīgām frāzēm, kas nevar kalpot sabiedrībai par argumentu lēmumu pieņemšanai. Tai pat laikā, ļoti bieži SIVN tiek apskatīta tikai plānojuma risinājuma ietekme uz dabas vidi, bet nav izvērtēta ietekme uz iedzīvotāju dzīves un darba vidi.

6) teritorijas attīstības plānošanas dokumentus un SIVN izstrādā viena un tā pati konsultāciju vai plānošanas kompānija

Latvijā ļoti bieži teritorijas plānojumu un tā SIVN izstrādā viena un tā pati konsultāciju un plānošanas kompānija. Tas sabiedrībai rada priekšstatu, ka SIVN veikts neobjektīvi un sabiedriskās apspriešanas laikā izteiktais iedzīvotāju viedoklis netiks ņemts vērā.

7) SIVN tiek izstrādāts formāli un jau pilnībā pabeigta plānošanas dokumentam

Daudzos gadījumos SIVN tiek izstrādāts ļoti formāli, nepiesaistot vides speciālistus, kā rezultātā dokuments ir nekvalitatīvs. Tas samazina dokumenta nozīmi plānošanas procesā, kā rezultātā arī iedzīvotāji un pašvaldība minētā dokumenta izstrādi uzņem nenopietni.

3.4. Būvniecības ieceru sabiedriskā apspriešana

Teritorijas plānojums ir pamats jebkādi rīcībai pašvaldības teritorijas izmantošanā, tajā skaitā arī būvniecībai, kas ir viens no teritorijas plānojuma īstenošanas rādītājiem. Latvijā būvniecības procesu, tāpat kā teritorijas attīstības plānošanas procesu savā teritorijā pārziņa, kontrolē un procesa tiesiskumu nodrošina vietējās pašvaldības. Pašvaldībā vispirms tiek pārbaudīta jebkuras būvniecības ieceres atbilstība vietējās pašvaldības teritorijas plānojumam, tā saistošajām daļām: grafiskajai daļai un teritorijas izmantošanas un apbūves noteikumiem, tiek izvērtēta sabiedrības līdzdalības nepieciešamība atbilstoši likumam **“Par pašvaldībām”**, **Būvniecības likumam**, MKN Nr.112 „**Vispārīgajiem būvnoteikumiem**” (01.04.1997.) un **Latvijas būvnormatīviem**, kā arī ņemot vērā citos normatīvajos aktos noteiktās prasības saistībā ar dabas, vides, sabiedrības veselības, kultūrvēsturisko pieminekļu un nekustamā īpašuma aizsardzību.

Būvniecība ir vistiešāk saistīta gan ar privātpersonas īpašumtiesībām, gan ar sabiedrības interesēm un tiesībām uz labvēlīgu vidi. Jebkurā gadījumā, būvniecības process, tādā vai citādā veidā, skar kādu daļu sabiedrības, jo tā rezultātā tiek radīts reāls objekts ar konkrētu, izmērāmu un novērtējamu efektu. Tieši tādēļ iedzīvotāji visaktīvāk iesaistās tieši būvniecības ieceres publiskajā apspriešanā.

Piemērs

Pļavnieku parka un Zaļās birzs attīstības priekšlikuma publiskā apspriešana Rīgā

Rīgas Austrumu izpilddirekcija aicināja iedzīvotājus izteikt savus priekšlikumus par izstrādāto topošā Pļavnieku parka un Zaļās birzs attīstības vīziju, kas paredz dabiskās vides saglabāšanu, papildinot to ar atpūtas elementiem dažāda vecuma un grupu iedzīvotājiem.

Iesniegtie iedzīvotāju priekšlikumi atbalsta ieceri parka veidošanai, tika panākta vienošanās par esošo gājēju celiņu tīkla atjaunošanu, apgaismojuma ierīkošanu. Iedzīvotāji un izpilddirekcijas vadība vienojās, ka netiks ierīkotas piknīka vietas un netiks izveidota sākotnēji plānotā grafiti siena, kategoriski noraidot ieceri par iespējamo autostāvvietas izbūvi. Iedzīvotāji uzskata, ka jācenšas maksimāli izmantot esošā teritorija atsevišķu atpūtas laukumu ierīkošanai. Galīgais lēmums tiks pieņemts pēc iedzīvotāju priekšlikumu apkopošanas un publicēts Rīgas Austrumu izpilddirekcijas mājas lapā.

Būvniecības ieceres publiskās apspriešanas mērķis ir saskaņot sabiedrības un būvniecības ieceres ierosinātāja intereses, nodrošinot pašvaldības lēmumu atklātumu saistībā ar teritorijas attīstību, kā arī iespēju sabiedrībai piedalīties lēmumu pieņemšanā.

Kārtību, kādā izvērtējama nepieciešamība rīkot būves publisku apspriešanu, kā arī kārtību, kādā notiek būvniecības ieceres publiskā apspriešana, nosaka MKN Nr.331

„Paredzētās būves publiskās

apspriešanas kārtība” (22.05.2007.). Atšķirībā no citiem normatīvajiem aktiem par sabiedrības līdzdalību, šajos noteikumos ir stingri reglamentētās prasības gan publiskās apspriešanas procedūrai, gan izstādāmajiem materiāliem, kas ietver:

- paziņojumu par būvniecības ieceres nodošanu publiskai apspriešanai, uzskaitot ietveramās ziņas;
- aptaujas lapu sabiedrības viedokļa paušanai, norādot ietveramo informāciju;
- būvniecības ieceres metu, aprakstu, apbūvējamā zemesgabala fotoattēlus;
- aprakstu par būvniecības ieceres iespējamo ietekmi uz attiecīgās administratīvās teritorijas vai reģiona vidi, infrastruktūru, iedzīvotāju sadzīves apstākļiem un nekustamo īpašumu vērtību. Aprakstam pievieno kompetento institūciju atzinumus (ja tādi ir izsniegti);
- būvtāfeli (ne mazāku kā 1,2 x 1,2 m), kurā atspoguļo iecerētās būves attēlu un ietver šo noteikumu atbilstošajos punktos minētās ziņas.

Tajā pat laikā normatīvie akti nenosaka konkrētas prasības būvniecības ieceres pasniegšanas veidam. Kā rāda prakse, sabiedrības informēšanai nepietiek uzstādīt būvtāfeli ar iecerētās būves attēlu tikai apbūvējamā zemes gabalā, tādēļ daudzas pašvaldības ievieto interneta mājas lapās ne tikai formālus paziņojumus par būvniecības ieceres publisko apspriešanu, bet pievieno arī sagatavotos vizuālos materiālus.

Galvenās problēmas:

1) neskaidrs būvniecības ieceres apstrīdēšanas tiesiskais aspekts

Nereti ir gadījumi, kad neskatoties uz sabiedrības iebildumiem, pašvaldība pieņem lēmumu par būvniecības akceptēšanu. Savukārt nereti sabiedrībai un pašvaldībai nozīmīgu projektu realizāciju

traucē šauri birokrātiska pieeja un dažu sabiedrības indivīdu nesamērīgas tiesības apturēt projektu realizāciju, iesniedzot sūdzības administratīvajā tiesā. Reizēm ar sabiedrības viedokli tiek manipulēts kādas grupas interešu īstenošanai, vācot parakstus un rīkojot kampaņas pret kāda attīstības priekšlikuma īstenošanu, kaut arī lielākai iedzīvotāju daļai par to nav informācijas un sava viedokļa.

2) nav precīzi definēta apspriežamā tēma

Bieži sabiedrībai nav izpratnes par publiski apspriežamo tēmu, un tādējādi netiek izvērtēts konkrēta objekta arhitektoniskais risinājums vai teritorijas labiekārtojums, bet principiāli tiek noraidīta pati būvniecības ideja.

3) netiek izmantotas interneta mājas lapas

Latvijā joprojām efektīvi netiek izmantotas sabiedrības informēšanas iespējas par plānošanas un būvniecības jautājumiem, ko sniedz pašvaldību interneta mājas lapas. Tādēļ iedzīvotāji spiesti tērēt ievērojamu laiku un personīgi dodoties uz pašvaldību noskaidrot tādus jautājumus, kas viegli būtu atrodamā internetā, tai skaitā informāciju par būvniecības iecerēm un izsniegtajām būvatļaujām.

4) neracionāls publiskās apspriešanas materiālu izvietojums

Nereti būvtāfeles izvietotas vietās, kur nav iespējams piekļūt un detalizēti iepazīties ar būvniecības ieceres materiāliem (transporta maģistrāles malā, gruntsgabala vidū aiz žoga, vai grāvja), jeb arī vietās, kur izņemot pašu zemes īpašnieku, sabiedrība parasti neuzturas (meža vidū, ūdensmalā).

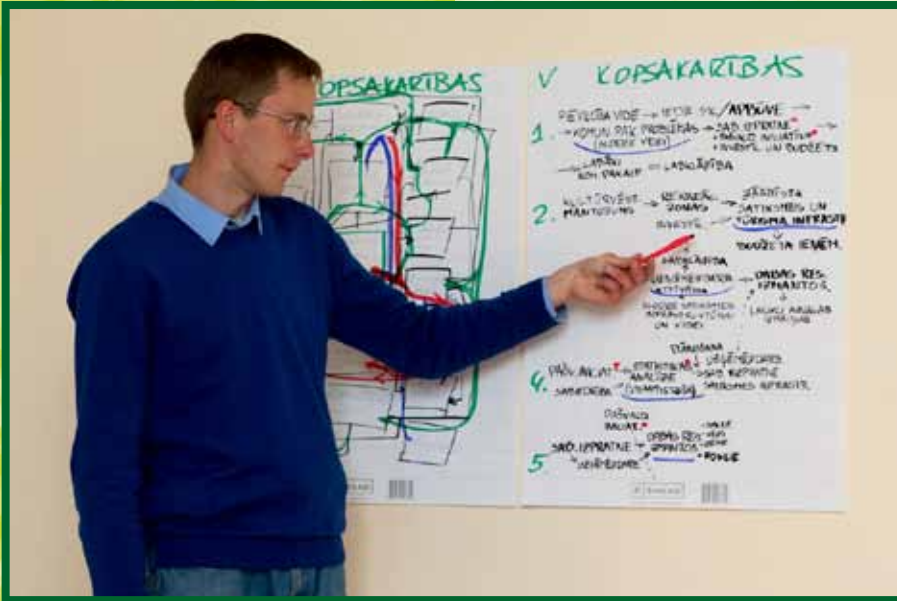
5) būvniecības ieceres autoru aktīva projektu atbalstītāju piesaistīšana

Būvniecības ieceru autori, lai gūtu atbalstu savam projektiem, cenšas visiem līdzekļiem piesaistīt sabiedriskajai apspriešanai projekta atbalstītājus, atsevišķos gadījumos maksājot par projekta atbalstīšanu. Tā rezultātā nav iespējams iegūt objektīvu sabiedrības viedokli.

Citās valstīs, piemēram, ASV un Spānijā, iniciējot kādu jaunu būvniecības ieceri, pilnīgi visiem attiecīgās administratīvās teritorijas iedzīvotājiem tiek izsūtīta anketa ar apmaksātu atpakaļ adresi par konkrēto būvniecības projektu – tas ir veids, kā iedzīvotāji daudz vienkāršāk var izteikt savu viedokli un komentārus. Arī pašvaldība iegūst objektīvu, nevis tendenciozu informāciju, viedokļa manipulācijas iespējas ir izslēgtas. Piemēram, Helsinkos arī ir t.s. "sarkanie punkti" – teritorijas, kur iedzīvotāju viedoklis nesakrīt ar attīstības vēlmēm. Un šādas teritorijas "sarkanas" ir vienu, divus, piecus gadus, un pašvaldība organizē publiskās apspriešanas vienu pēc otras, kamēr konkrētā būvniecības iecere ir ieguvusi to apveidu, ko sabiedrība akceptē, un tikai tad projektu var īstenot.

3.5. Kopsavilkums

1) Normatīvie akti nosaka prasību pašvaldībām organizēt sabiedriskās (publiskās) apspriešanas, reglamentē to norises kārtību, taču neizvirza nosacījumus gadījumiem, kad sabiedrības viedoklis ir jāņem vērā. Tādējādi tās var pārvērsties par tīri formālu pasākumu, ja pašvaldība, pieņemot lēmumu, var ignorēt sabiedriskās apspriešanas rezultātus.

2) Daudzos gadījumos sabiedriskās apspriešanas notiek ļoti formāli, burtiski izpildot tikai normatīvos aktos noteiktās prasības

un īstenojot šīs it kā demokrātiskās procedūras. Rezultātā to patiesais adresāts – sabiedrība nereti nemaz tā īsti netiek uzrunāta, iesaistīta un uzklausīta. Nereti ir gadījumi, kad neattīstības priekšlikuma ierosinātāji, ne projekta izstrādātāji nav ieinteresēti vai motivēti iesaistīt sabiedrību, jo tas prasa papildus resursus, savukārt pašvaldība vispār neiesaistās šajā procesā vai vēro procesu it kā no malas.

3) Normatīvie akti nenosaka prasības sabiedriskai apspriešanai nododamo plānojuma materiālu noformēšanai. Daudzos gadījumos izstādītie materiāli ir sabiedrībai grūti uztverami, un tie arī netiek sagatavoti ar tādu mērķi.

4) Sabiedrība nav pietiekoši informēta par savām tiesībām, un bieži ir tā ir inerta un vienaldzīga pret apkārt notiekošo. Iedzīvotāji izsaka savu ieinteresētību tikai tajos gadījumos, kuri skar viņu šauri privātās intereses (saistītas ar viņu īpašumtiesībām vai pašu tuvāko apkārtni).

5) Gan pašvaldībām, gan plānotājiem nav pieredzes un zināšanu darbā ar sabiedrību, un bieži pietrūkst arī motivācija. Iepriekš gūtā negatīvā pieredze rada formālu pieeju turpmāk rīkotajām sabiedriskajām apspriešanām.

6) Pietiekoši netiek izmantotas sabiedrības informēšanas iespējas ko sniedz pašvaldību interneta mājas lapas un iedzīvotāji spiesti tērēt ievērojamu laiku, personīgi dodoties uz pašvaldību noskaidrot jautājumus, kas viegli būtu atrodami internetā.

Secinājums

Galvenie šķēršļi efektīvai sabiedrības līdzdalībai ir:

- Sabiedrības inertums un neticība, ka tā ar savu līdzdalību var kaut ko mainīt.
- Pašvaldību un dažādu attīstības plānošanas dokumentu un projektu izstrādātāju izpratnes un zināšanu trūkums par sabiedrības līdzdalības procesu daudzveidīgumu un to praktisko organizēšanu un vadīšanu.
- Labas prakses un tradīciju trūkums un nepilnības sabiedrības līdzdalību reglamentējošos normatīvajos aktos.

4. Sabiedrības līdzdalības procesa nodrošināšana

Sabiedrības līdzdalībai ir jānodrošina, lai rezultātā tiktu pieņemts vislabākais iespējamais risinājums, kas apmierinātu visdažādāko pušu intereses, un vienlaicīgi atbilstu visas sabiedrības ilgtermiņa interesēm.

Lai sabiedrības iesaistīšanas un līdzdalības process sasniegtu savu patieso mērķi un nebūtu tikai formāla procedūra, ir jāievēro šādi galvenie principi:

- sabiedrības informēšana;
- atklātība;
- viedokļu uzklauššana, sadarbība;
- lēmumu pieņemšanas procesa caurspīdīgums;
- atgriezeniskās saites veidošana.

4.1. Iesaistītās puses

Jebkura veida attīstības priekšlikumu īstenošana – teritorijas plānojumu, detālplānojumu izstrāde, būvniecība, IVN, SIVN, kā arī dabas aizsardzības plānu izstrāde skar visdažādāko sabiedrības grupu intereses gan tiešā, gan netiešā veidā.

Turpmāk tiks apskatītas attīstības plānošanā iesaistītās galvenās puses ar atšķirīgām iespējām, pilnvarām un interesēm – pašvaldības, iedzīvotāji un uzņēmēji, jeb investori. Īpaša kategorija ir plānotāji un projektētāji, kas pilda kādas interešu grupas pasūtījumu, kā arī valsts iestādes, kas pārstāv valsts interešu sfēru kādā nozarē (dabas aizsardzības plānu izstrāde).

Pašvaldības

Pašvaldības ir tās institūcijas, kas pieņem lēmumus teritorijas attīstības plānošanas un būvniecības jomās, tādējādi uzņemoties atbildību par visas pašvaldības attīstības un izaugsmes iespējām un iedzīvotāju dzīves un darba vides kvalitāti. Pašvaldības domi veido vēlēti deputāti, kas pārstāv dažādas politiskās intereses, līdz ar to pašvaldības lēmumi ir savstarpēji saskaņotu politisko interešu diktēti. Taču, lai izšķirtos par tāda vai citāda lēmuma pieņemšanu, ir nepieciešams gan attiecīgās jomas ekspertu vērtējums, gan sabiedrības viedoklis. Visiem lēmumiem jābūt motivētiem, argumentētiem un vēršoties uz sabiedrības interešu ievērošanu. Jo atklātāks un caurskatāmāks ir domes lēmumu pieņemšanas process, jo lielāka ir sabiedrības uzticēšanās un atbalsts. Lai attīstības plānošanas procesā tiktu ievērotas visu pušu intereses, pašvaldībām ir jāuzņemas vidutāja un koordinatora loma, uzklausa un apsverot visu pušu apsvērumus un argumentus, un jāpieņem lēmums par visiem pieņemamu risinājumu.

Sabiedrība

Sabiedrība šī jēdziena plašākā nozīmē ir sociāla sistēma, ka ietver gan atsevišķus individuus, gan visdažādākās sociālās grupas. Tādējādi izpratne par vērtībām, vajadzībām un interesēm var būt atšķirīga un reizēm pat diametrāli pretēja. Lai nodrošinātu atsevišķu grupu interešu aizsardzību, tiek veidotas biedrības un nevalstiskās organizācijas. Biedrībām ir tiesības veikt tādas darbības, ko neiespēj atsevišķi indivīdi – veidot savus preses izdevumus, organizēt piketus, mītiņus un sapulces. Biedrības un nevalstiskās organizācijas var vērsties valsts un pašvaldības institūcijās, aktīvi paužot savu viedokli.

Uzņēmēji (privātais sektors)

Kaut arī uzņēmēji ir sabiedrības daļa, atkarībā no darbības mērķa tie pārstāv atsevišķu sabiedrības grupu ar specifisku interesi – gūt peļņu. Pie tam var izšķirt divas kategorijas – uzņēmēji ar ilgtermiņa interesēm un uzņēmēji ar īstermiņa interesēm. Uzņēmēji ar ilgtermiņa interesēm ir vairāk ieinteresēti teritorijas ilgtspējīgā attīstībā un vispārējā labklājībā, tādējādi labāk izprotot ne tikai ekonomiskos aspektus, bet arī sociālos, vides un kultūras. Savukārt uzņēmēji ar īstermiņa interesēm nereti ir motivēti tikai uz ātras peļņas gūšanu, līdz ar to nav īpaši ieinteresēti par apkārtējās teritorijas attīstību.

Taču jāņem vērā, ka tirgus ekonomikas apstākļos privātais sektors ir galvenais attīstības ideju iniciators un īstenotājs. Realizējot savas idejas, tas aktivizē pašvaldībā esošo fizisko un sociālo resursu izmantošanu – radot darba vietas, izbūvējot infrastruktūru u.c. Tādēļ ļoti būtiska ir **publiskā un privātā sektora sadarbība (PPP)**, attīstot projektus ar kopīgu finansējumu un nododot atsevišķus sabiedriskos pakalpojumus privātajam sektoram.

Plānotāji un projektētāji

Plānotāji un projektētāji realizē kādas noteiktas grupas – parasti pašvaldības vai uzņēmēju pasūtījumu. Taču viņu loma un misija ir daudz plašāka, jo plānojuma risinājuma vai attīstības priekšlikuma projekta kvalitāte ir atkarīga no izstrādātāju profesionalitātes. Plānotāji un projektētāji, kam reāli jānoskaidro visi viedokļi, jāmeklē kompromisa risinājumi un alternatīvas, pilda vidutāja un starpnieka lomu starp interešu grupām un pašvaldību.

Eksperti

Eksperti tiek iesaistīti gan teritorijas plānojumu, gan dabas aizsardzības plānu, gan IVN Ziņojuma, gan citu dokumentu izstrādāšanā. Ekspertu uzdevums ir sniegt pamatotu viedokli par problēmas risinājumu viņa kompetences ietvaros. Tieši ekspertu pieaicināšana un viņu izteiktais viedoklis un argumenti vairumā gadījumu sekmē dažādu konfliktsituāciju novēršanu starp dažādām interešu grupām.

Valsts institūcijas

Atbilstoši nozares specifikai, valsts institūcijas sniedz nosacījumus attīstības priekšlikumu projektu izstrādei, taču nepieņem lēmumus par tiem.

Izņēmums ir dabas aizsardzības plānu izstrāde, ko var izstrādāt gan pēc valsts institūcijas, gan pašvaldības, gan privātpersonas iniciatīvas, taču to izstrādi uzrauga Dabas aizsardzības pārvalde un apstiprina atbildīgais ministrs. Uz šo plānu pamata izstrādātos individuālos īpaši aizsargājamo dabas teritoriju aizsardzības un izmantošanas noteikumus, savukārt, apstiprina Ministru kabinets.

4.2. Sabiedrības iesaistīšanas veidi un instrumenti

Diskusija ir demokrātijas neatņemama sastāvdaļa, bet diskusija bez informācijas nav iespējama. Vienīgi izsmeļoša informācija par plānošanas nodomiem kopumā, pastāvošajām problēmām un to analīzi, iesaistītajām pusēm un to interešu pozīcijām, kā arī plānošanas alternatīvām, dod visiem iesaistītajiem iespēju izteikt savu viedokli un arī līdzdarboties lēmuma pieņemšanā.

Zināšanas ir vara un reizēm informācijas neizpaušana var tikt izmantota ļaunprātīgi kā varas instruments. Aizdomas par apzinātu informācijas slēpšanu rada iedzīvotājos neuzticēšanos vietējai pārvaldei, kā rezultātā veidojas noraidoša attieksme pret aktīvu

līdzdalību un sadarbību attīstības plānošanas jautājumos.

Iedzīvotāju līdzdalības veidi ir iedalāmi divās galvenajās veidos – informējošie un aktivizējošie. Daži no veidiem apvieno sevī abus aspektus, piemēram, iedzīvotāju sapulces, tādēļ to strikta norobežošana nav iespējama.

Pie pirmā veida ir pieskaitāma informēšana, viedokļu izpēte un viedokļu veidošana. Pie otrā veida pieder pati līdzdalība, kas īstenota ar dažādiem formāli definētiem vai neformāliem līdzdalības instrumentiem. Pats sabiedrības

līdzdalības process ir daudz plašāks par informēšanas un viedokļa veidošanas procesu, jo tiek radīta intensīvāka komunikācija atsevišķu interešu grupu starpā, kas nozīmē arī iedzīvotāju aktīvāku līdzdalību plānošanas un attīstības gaitā.

Normatīvajos aktos formāli ir definēti dažādi līdzdalības veidi, tātad tie ir tiesiski saistoši un īstenojami. Latvijā, tāpat kā lielākajā daļā Eiropas valstu, tā ir teritorijas plānojuma darba redakcijas un būvniecības ieceres publiska izstādīšana un sabiedrības informēšana. Šo procedūru norise ir stingri reglamentēta, taču bieži ir nepietiekoša, lai panāktu patiesu sabiedrības līdzdalību.

4.2.1. Formālās līdzdalības veidi

Pie formālajiem līdzdalības instrumentiem pieder teritorijas plānojuma, detālplānojuma, attīstības priekšlikuma, dabas aizsardzības plāna, IVN vai būvniecības ieceres publiskā apspriešana, kas savukārt ietver ar normatīvajiem aktiem noteiktu pasākumu kopumu.

1) Sabiedrības informēšana

Saskaņā ar normatīvo aktu prasībām, sabiedrība ir jāinformē par visiem pašvaldības lēmumiem, kas saistīti ar teritorijas attīstības plānošanu – teritorijas plānojuma, detālplānojuma, dabas aizsardzības

plāna izstrādes uzsākšanu, nodošanu sabiedriskai apspriešanai un apstiprināšanu. Šī informācija tiek publicēta laikrakstos un pašvaldības interneta mājas lapā. Tādējādi sabiedrība tiek savlaicīgi informēta par sagaidāmajām izmaiņām, plānotajiem pasākumiem, un tai ir iespēja izteikt savu viedokli, iesniedzot priekšlikumus un ieteikumus.

2) Teritorijas attīstības plānošanas dokumenta vai būvniecības ieceres publiska izstādīšana

Tā nodrošina sabiedrībai iespēju iepazīties ar plānojuma, attīstības priekšlikuma vai būvprojekta risinājumiem, tādējādi novēršot „slepenas” plānošanas iespēju. Taču izšķiroša nozīme ir diviem apstākļiem:

- sabiedriskai apspriešanai izstādītajiem materiāliem ir jābūt brīvi pieejamiem un sasniedzamiem gan pašvaldībā, gan internetā;
- izstādītajiem materiāliem ir jābūt tā sagatavotiem, lai tie būtu labi saprotami, viegli un skaidri uztverami.

Kaut arī Latvijas tiesību akti to neprasa, sarežģītāku situāciju gadījumā, vēlams pievienot dažādas shēmas, fotomontāžas, vizualizācijas, telpiskus modeļus, kas izskaidro iespējamās teritorijas attīstības risinājumus.

3) Sabiedriskās apspriešanas sanāksmes

Tās ir sabiedriskās apspriešanas procesa neatņemama sastāvdaļa un tieši saistītas ar attīstības priekšlikumu un plānojuma projektu materiālu publisko izstādīšanu. Prasība to organizēšanai plānošanas un attīstības projektu ietvaros ir paredzēta gandrīz visu Eiropas valstu normatīvajos aktos.

Sabiedriskās apspriešanas sanāksmēs iedzīvotājiem ir vislabākās iespējas tiešā veidā komunicēt un iesaistīties plānošanas procesā, noskaidrojot interesējošos jautājumus, izsakot iebildumus un priekšlikumus, kā arī izveidot savu viedokli par lietām un parādībām. Tas ir ļoti nozīmīgs instruments sabiedrības līdzdalības nodrošināšanā, jo tūlīt parāda atgriezenisko saiti. Taču rezultāts ir atkarīgs no tā, cik profesionāli šīs sanāksmes tiek sagatavotas un vadītas. Atsevišķos gadījumos šādu sanāksmju vadīšanā ieteicams piesaistīt profesionālus moderatorus.

4) Iedzīvotāju iesniegumi ar ierosinājumiem un iebildumiem

Tas ir ļoti nozīmīgs sabiedrības līdzdalības nodrošināšanas instruments, jo dod iespēju katram indivīdam izteikt savus priekšlikumus un iebildumus arī neklātienē, un noteiktā termiņā saņemt argumentētas atbildes.

5) Nevalstiskās organizācijas un iedzīvotāju izveidotās biedrības

Tās izveidotas ar mērķi pārstāvēt kādas iedzīvotāju grupas intereses un tiesības attiecībā ar valsts un pašvaldības institūcijām. Vienlaikus nepieciešams atzīmēt, ka Latvijā atsevišķas formālās

nevalstiskās organizācijas pēc savas būtības ir sava veida biznesa struktūras, kas nepārstāv noteiktu iedzīvotāju interešu grupu viedokli, bet sava biznesa intereses.

Piemērs

Jūrmalas Aizsardzības biedrību (JAB) tika nodibināta, lai pārstāvētu Jūrmalas iedzīvotāju intereses visos attīstības plānošanas jautājumos. Katrā no pilsētas vēsturiskajiem centriem ir izveidota vietējo iedzīvotāju darba grupa, kas identificē vietējās problēmas un piedāvā iespējamus problēmu risinājumu variantus.

6) Konsultatīvās padomes, valdes vai darba grupas

Konsultatīvās padomes, valdes, vai darba grupas, parasti izveidotas no pašvaldības domes deputātiem un pašvaldības iedzīvotājiem. Izmantojot ekspertu zināšanas, konsultatīvajām padomēm un darba grupām ir iespēja uzlabot politisko institūciju vai pašvaldības administrācijas darbu. Strādājot konsultatīvajās padomēs un darba grupās, iedzīvotāji var konsultēt un kopīgi izstrādāt ierosinājumus problēmu risinājumiem un tā

piedalīties plānošanas un lēmumu pieņemšanas procesos. Savukārt publiski informējot par atsevišķu iedzīvotāju grupu interesēm, var panākt, ka tās iegūst lielāku nozīmīgumu.

7) Iedzīvotāju referendumu un petīcijas

Vietējais referendums ir veids, kā var atjaunot pašvaldību iedzīvotājos interesi par pašvaldības darbu un sabiedriski svarīgiem lēmumiem. Tā ir ļoti vērtīga iespēja gadījumos, kad pašvaldības domes lēmumiem var būt nozīmīga ietekme uz pašvaldības nākotni gadījumos, kad attiecīgās pašvaldības iedzīvotājiem savstarpēji ir diametrāli pretējas nostājas. Šādā situācijā referendums ir visdemokrātiskākā lēmumu pieņemšanas metode.

Demokrātiskās valstīs iedzīvotāju petīcija referenduma ierosināšanai dod tiesības ierosināt izmaiņas atbildīgo institūciju pieņemtajos lēmumos. Referendumi var tikt ierosināti, pamatojoties uz iedzīvotāju petīcijām vai tiešu pašvaldības iniciatīvu, un tajos var izlemt konkrētus jautājumus, nodrošinot tiešu un demokrātisku lēmuma pieņemšanu. Taču Latvijas likumdošana neparedz regulējumu par pašvaldību referendumiem, tādēļ šis instruments praktiski nav pielietojams.

8) Iedzīvotāju aptaujas

Viens no nozīmīgākajiem instrumentiem sabiedrības iesaistīšanā ir iedzīvotāju aptauja. Tā dod visaptverošāko viedokli par teritorijas attīstību nākotnē.

Bieži izrādās, ka pozitīva rezultāta sasniegšanai formālo līdzdalības metožu izmantošana ir nepietiekoša, jo formālo procedūru definīcijas tiesisko priekšrakstu dēļ ir strikti ierobežotas. Diemžēl īstenojot vienīgi formālu kalpošanu priekšrakstiem, daudzu plānošanas un būvniecības ieceru īstenošanā tiek veikta vienīgi normatīvajos aktos pieprasītā minimālā sabiedrības līdzdalība. Tādēļ, lai nodrošinātu reālu un efektīvu sabiedrības līdzdalību attīstības plānošanā, praksē tiek izmantotas dažādas neformālās līdzdalības metodes, tās pielāgojot konkrētajam projektam kombinējot tās ar formālajām metodēm.

4.2.2. Neformālās līdzdalības veidi

Neformālās iedzīvotāju līdzdalības iespējas ir ļoti daudzveidīgas. Turpmāk tiks apskatīti visbiežāk izmantotie neformālie sabiedrības līdzdalības veidi un metodes.

1) Individuāla iedzīvotāju konsultēšana.

Personām, kuras skar kāda pašvaldības lēmuma pieņemšana, tiek nodrošināta informācija un atbalsts, kas var veicināt arī iedzīvotāju iniciatīvu un pašaktivizēšanos, kā arī palīdzēt izveidot tiešu kontaktu ar ekspertiem. Individuālo konsultēšanu var organizēt kā tikšanos konkrētā vietā noteiktos laikos, tās var būt arī regulāras konsultācijas pašvaldībā. Svarīgi panākt iedzīvotāju uzticēšanos konsultējošiem ekspertiem, kuriem jābūt atbilstoši profesionālai kvalifikācijai.

Piemērs

Somijas Zemes izmantošanas un būvniecības likumā noteikts, ka iestādēm kādas konkrētas teritorijas plānošanas laikā jāuzklausa ieinteresētas personas un jāsniedz tām konsultācijas (piemēram, personām, kas dzīvo blakus konkrētai teritorijai), pirms pats teritorijas plāns tiek nodots plašākai sabiedrības apspriešanai.

Arī Šveices normatīvajos aktos paredzēts, ka pirms lēmuma pieņemšanas notiek konsultācijas noteiktās jomās, it sevišķi teritoriju attīstības plānošanā, un noteikta prasība iestādēm nodrošināt sabiedrības līdzdalību, pirms ir apstiprināti jebkādi pasākumi.

2) Radošās darbnīcas

Darba grupās un radošajās darbnīcās iedzīvotāji var intensīvi diskutēt par dažādiem projekta aspektiem un izstrādāt alternatīvus priekšlikumus plānošanai. Radošajās darbnīcās uz noteiktu laika periodu tiek saaicināti kopā visi plānošanā iesaistītie un lēmumi tiek pieņemti, visiem sadarbojoties un vienojoties.

Tām vajadzētu rosināt iedzīvotājus kļūt radošiem un pārvarēt inertumu, stimulējot iesaistīšanos plānošanā. Praksē bieži radošo darbnīcu laikā vispirms tiek analizēti pašreizējie apstākļi, ņemot vērā negatīvo pieredzi un kritiku. Pēc tam tiek izstrādāti problēmu risinājumi, kaut arī sākotnēji tie šķiet utopiski, un visbeidzot dalībnieki pārliecinās, cik praktiski īstenojami ir iesniegtie ierosinājumi. Šādās radošajās darbnīcās, pateicoties

iesaistīto cilvēku daudzveidīgajām zināšanām, bieži atklājas jauni, negaidīti risinājumi, kuri varbūt paliktu apslēpti profesionāliem plānotājiem un ekspertiem.

3) Darba grupas

Parasti darba grupas veido iedzīvotāji, kuri ar moderatora palīdzību noteiktu laika posmu mērķtiecīgi strādā kopā pie konkrētas tēmas risinājumiem vai teritorijas attīstības priekšlikumiem, īslaicīgi iesaistot arī ekspertus.

4) Akcija par kādu konkrētu vietu

Šis ir līdzdalības veids, kas radies apdzīvoto vietu attīstības ietvaros un sasaucas ar vietu plānošanas (*Planning Place*) konceptu. Attīstot "idejas no konkrētas vietas konkrētai vietai" domu, šādās akcijās iedzīvotāji tiek aicināti domāt par savu tuvāko apkaimi, izjust piederību tai, tādējādi nodrošinot visaptverošu līdzdarbību savas dzīves telpas labiekārtošanā un komunālajā plānošanā.

5) Mērķa grupu līdzdalība

Lai labāk izzinātu atsevišķu iedzīvotāju grupu intereses un vajadzības, ir lietderīgi iesaistīt

tos iedzīvotājus, kuri parasti mazāk atsaucas uz vispārīgiem piedāvājumiem - bērnus, jauniešus un ģimenes ar maziem bērniem, gados vecākus cilvēkus. Iesaistot viņus plānošanas procesā, tiek izzinātas to specifiskās problēmas, rasti atbilstošie risinājumi, kā arī celta pašapziņa un motivācija līdzdarboties. Īpaši svarīga mērķa grupa ir skolēni, kas dažādu mācību projektu ietvaros var ne tikai aktīvi līdzdarboties apkārtējās vides veidošanā, bet ar savu piemēru iesaistīt arī pieaugušos. Katrai mērķa grupai ir noteikta loma un intereses visā projekta izstrādes un ieviešanas procesā, tādēļ svarīgi ir runāt ar

katru grupu par tieši viņu interesējošiem jautājumiem. Jebkuras mērķa grupas pārstāvju aktīva līdzdalība ir priekšnoteikums, lai izstrādātu racionālu un integrētu plānu.

5. Vispārīgi ieteikumi sabiedriskās apspriešanas procesa organizēšanai

5.1. Sabiedrības informēšana

Sabiedrības iesaistīšana un līdzdalība tiek pielietota dažādos veidos un to realizēšanai ir izstrādātas visdažādākās metodes. Veicamie pasākumi bieži ir secīgi un viens no otra atkarīgi.

Neapšaubāmi, ka informēšana ir pirmais solis uz sadarbību, tādēļ, īpaši attīstības priekšlikuma izstrādes sākuma posmā, ir jāpievērš ļoti liela nozīme pasākumiem, kas saistīti ar informācijas izplatīšanu. Nosacīti tos var saukt par vispārīgiem pasākumiem, kas var ietvert dažāda veida prezentācijas un uzstāšanos, plašai publikai domātu informatīvo bukletu sagatavošanu un izplatīšanu, publikācijas presē un interneta mājas lapas izveidi. Šo pasākumu uzdevums ir informēt pēc iespējas plašāku sabiedrības daļu un vienlaikus aicināt uz turpmāko sadarbību, tā nodrošinot iespēju ikvienam interesentam piedalīties plānošanas procesā.

Cita pasākumu grupa, ir specifiskie pasākumi, kas galvenokārt orientēti tieši uz sadarbību ar konkrētām mērķa grupām. Lemjot par konkrētām informēšanas metodēm, jāņem vērā, ka būs jākontaktējas ar dažādām atšķirīgām sabiedrības grupām, kam nepieciešamas atšķirīgas komunikācijas formas. Izšķiroša ir arī informācijas sniegšanas laika izvēle. Ja informācija tiek sniegta pārāgri, tā var būt nepilnīga, savukārt, ja tā sniegta pārāk novēloti, līdzdalība var zaudēt jēgu un nozīmi.

1) Informēšana

Šajā etapā sabiedrība tiek informēta par notikušiem faktiem, sasniegtajiem rezultātiem vai par turpmākajiem plāniem. Tā ir pasīva līdzdalība, kura parasti aptver visplašāko interesentu loku, bet tās galvenais trūkums ir minimāla atgriezeniskā saite.

Visefektīvākie ir tiešie informēšanas veidi – ar attīstības ieceru izstādīšanu, tiešu uzklaušīšanas iespēju un kontaktēšanos ar personām, kas var sniegt informāciju. Jāizvairās no informācijas sniegšanas veida, kam ir reklāmas raksturs, jo tas var radīt iesaistīto pušu neuzticēšanos. Visbiežāk tiek izmantotas šādas informēšanas metodes:

- tiešais pasts, apkārtraksti;
- paziņojumi, vitrīnas, plakāti;
- ziņojumi vietējā presē, internetā, radio vai televīzijā;
- izstādes pašvaldībā, vietējās skolās, bibliotēkās un citās sabiedriskajās ēkās;
- priekšlasījumi ar prezentācijām.

2) Informācijas apmaiņa

Nozīmīgs faktors ir informācijas apmaiņa, īpašu uzmanību veltot regulārai informēšanai par jaunumiem un sadarbībai ar visdažādākajiem informācijas turētājiem. Lai veicinātu šo procesu, bieži tiek slēgti sadarbības līgumi vai cita veida vienošanās par informācijas apmaiņu.

3) Konsultācijas

Daudzu jautājumu risināšanā atbildes rodamas tikai savstarpēju konsultāciju un diskusiju ceļā,

tādēļ konsultācijas praktiski nozīmē regulāru darbu, atbildot uz visdažādākajiem jautājumiem. Pie šī līdzdalības veida pieskaitāmas ne tikai konsultācijas ar ievirzi "projekts - sabiedrība", bet arī pretējais uzstādījums "sabiedrība - projekts".

5.2. Sabiedrības viedokļu izpēte

Iedzīvotājiem ir tādas zināšanas un pieredze par konkrēto teritoriju, ko nav iespējams iegūt no institūcijām vai atsevišķu reizi apmeklējot konkrēto vietu. Šī informācija ir sevišķi vērtīga, veicot situācijas analīzi un definējot problēmas. Lai saņemtu sabiedrības atbalstu par iecerētajām aktivitātēm, šīs zināšanas un pieredzi nevar atstāt neievērotu un neizmantotu.

Sabiedrības viedokli var noskaidrot, pielietojot dažādas metodes - visbiežāk veicot mājsaimniecību aptaujas, ekspresintervijas sabiedriskās vietās vai izplatot anketas. Tādā veidā var nepastarpināti uzzināt iedzīvotāju nostāju par konkrētām problēmām un to vēlamajiem risinājumiem, kā arī iegūt pirmās norādes no ieinteresētajām pusēm, to vēlmēm un iespējamo sadarbības veidu. Šāda viedokļu izpēte dod iespēju nodibināt pirmos kontaktus ar konkrētām mērķa grupām, it sevišķi tādām, kuras no savas puses neizrāda nekādu iniciatīvu. Tas rosinātu papildus interesi par plānošanas vai attīstības iecerēm pašvaldībā.

Taču jāņem vērā, ka viedokļu izpētes aptaujās problemātiska ir to ticamības noteikšana. Izpētes rezultātus ietekmē gan aptaujāto personu vai grupu skaits un izvēle, gan iegūto izteikumu un datu interpretācija un izvērtēšana. Jāņem vērā arī tas, ka iedzīvotāji nevar izteikt savu nostāju par nepazīstamām lietām un parādībām. Tādēļ viņiem bieži ir grūti, vai pat vispār neiespējami novērtēt, cik reāli īstenojami ir attīstības priekšlikumi, kā tie konkrēti izskatīsies, un kādas būs šo ieceru sekas. Tādējādi viedokļu izpētei nevajadzētu kalpot par galveno pamatu lēmumu pieņemšanai, bet gan par papildinājumu.

Praksē tiek izmatoti dažādi viedokļu izpētes veidi, visbiežāk tiek pielietoti zemāk aprakstītie.

1) Mājsaimniecību aptaujas

Mājsaimniecību aptaujas ir laika un darbietilpīgas, tādēļ parasti tiek veiktas gadījumos, ja jānoskaidro viedoklis par samērā nelielu teritoriju (izskatot būvniecības ieceri, izstrādājot detālplānojumu, dabas aizsardzības plānu) vai reti apdzīvotu lauku teritoriju (izstrādājot teritorijas plānojumu, dabas aizsardzības plānu vai transporta infrastruktūras projektu). Mājsaimniecību aptaujās ir iespējams iegūt vispusīgāku informāciju, jo parasti mājās cilvēki nav tik steidzīgi un labprāt parunā par plašākām tēmām, arī attieksme ir daudz atvērtāka un personīgāka.

2) Reprezentatīvās aptaujas

Reprezentatīvās aptaujas tiek veiktas, kad jānoskaidro kādas noteiktas mērķauditorijas, piemēram, uzņēmēju, zemes īpašnieku, tuvākās apkārtnes iedzīvotāju viedoklis par konkrētām vietām, teritorijām, problēmām un to iespējamiem risinājumiem. Reprezentatīvās aptaujas visbiežāk rīko izstrādājot detālplānojumus vai būvniecības ieceres. Tāpat kā mājsaimniecību aptaujas, tās ir laika un darbietilpīgas, taču dod iespēju ne tikai iegūt informāciju, bet arī veidot pozitīvu viedokli, tādējādi jau savlaicīgi nodrošinot ieinteresētās mērķgrupas atbalstu.

3) Intervijas vai aktivizējošas aptaujas

Intervijas parasti tiek veiktas publiskās vietās, kur ikdienā apgrozās daudzi cilvēki – ielās, tirgus laukumos, tirdzniecības centros, dzelzceļa stacijās, autoostās u.c., atkarībā no aptaujas tēmas. Intervijas prasa ļoti rūpīgu un pārdomātu sagatavošanos. Tā kā cilvēki parasti ir ļoti steidzīgi, vispirms ir ļoti svarīgi atrast veidu, kā viņus ieinteresēt apstāties un veltīt laiku, lai atbildētu uz uzdotajiem jautājumiem. Tāpēc jautājumiem jābūt ļoti konkrētiem, īsiem un skaidri noformulētiem.

Metodes priekšrocība ir tā, ka īsā laikā var iegūt daudzus viedokļus par konkrētu problēmu, plānojuma risinājumu vai objektu, tādēļ visbiežāk tiek pielietota, plānojot konkrētus objektus vai publisko ārtelpu pilsētvidē.

Veicot aktivizējošas aptaujas, nepieciešams sagatavot arī uzskatāmu informatīvo materiālu – plakātu, stendu par plānojuma risinājumu vai plānoto objektu. Šādā veidā var iegūt ne tikai informāciju no sabiedrības, bet palīdzēt veidot arī pašas sabiedrības viedokli. Tāpat kā iepriekš, ir nepieciešams īsi un skaidri noformulēt konkrētus jautājumus.

4) Aptaujas konkrētu pasākumu vai izstāžu ietvaros

Šī metode vissekmīgāk var tikt pielietota lokālā mērogā. Tā var būt gan amatniecības, gan lauksaimniecības produkcijas izstāde vai gadatirgus, tikpat labi arī koncerts vai teātra izrāde, taču aptaujas tēmai jābūt saistītai ar pasākuma vai izstādes tēmu.

5) Anketēšana

Anketēšana ir visizplatītākais un lētākais viedokļu noskaidrošanas veids, kas dod iespēju saņemt maksimālo atbilžu skaitu. Lielākā priekšrocība ir tā, ka anketas iespējams aizpildīt katram respondentam pieņemamā laikā. Tās iespējams piegādāt visdažādākajos veidos – iemetot pastkastītēs, publicējot laikrakstos, pašvaldību interneta mājas lapās, izvietojot publiskās vietās - pašvaldībā, bibliotēkās, pasta nodaļās. Ļoti efektīvs veids ir skolu iesaistīšana – bērni nogādā anketas mājās un apzinīgi uzmana, lai vecāki tās aizpildītu.

Taču šī metode ir efektīva ar nosacījumiem, ka anketu aizpildīšana un atpakaļ nogādāšana neprasa papildus finanšu izdevumus, piepūli un laika patēriņu, kā arī uzdotie jautājumi ir vienkārši, labi saprotami un interesanti respondentam. Neatkarīgi no izvēlēta viedokļu noskaidrošanas veida, galvenais priekšnoteikums ir pareizi izvēlētas aptaujas tēmas un saprotami noformulēti jautājumi. No tā atkarīgs, cik iegūtā informācija ir būtiska, ticama un pielietojama.

Praksē viena no galvenajām kļūdām ir tieši formālais un nepārdomātais aptaujas tēmu un jautājumu saturs, kas cilvēkos rada priekšstatu par iespējamu piedalīšanos formālā un bezjēdzīgā pasākumā. Rezultātā ir neefektīvi iztērēti gan finanšu līdzekļi, gan plānotāju un iedzīvotāju laiks, gan grauta iedzīvotāju uzticība.

Lai sasniegtu maksimāli efektīvu rezultātu, ir jāievēro vairāki būtiski faktori:

- aptauja vai intervija nedrīkst būt formāla, tai jābūt jēgpilnai, lai aptaujātā vai intervētā persona sajustu, ka viņa viedoklis ir svarīgs, vajadzīgs un nozīmīgs;
- pēc iespējas jāaptver plašāks tēmu loks, lai iegūtā informācija būtu vispusīgāk izmantojama, un pēc īsa brīža par citu tēmu nebūtu jāriko jaunas aptaujas;
- jautājumiem jābūt maksimāli skaidri un saprotami noformulētiem, lai nebūtu jāpatērē laiks to izprašanai.

6) Iedzīvotāju iesaistīšana plānošanas procesā

Viens no risinājumiem, izstrādājot teritorijas plānojuma, ir tieša iedzīvotāju iesaistīšana plānošanas procesā. Parasti pirms plānojuma uzsākšanas iedzīvotājiem vai atsevišķām interešu grupām (piemēram, skolniekiem) tiek piedāvāts uzzīmēt uz kartes vai plāna viņu skatījumu uz teritorijas telpisko attīstību. Šajā gadījumā no vienas puses iedzīvotājiem tiek radīta interese par viņu apkārtnes attīstību, bet no otras puses iedzīvotāji no savas puses var piedāvāt interesantus un negaidītus risinājumus.

5.3. Sabiedrības viedokļa veidošana

Viedokļa veidošana, pretstatā informēšanai, balstās uz domu un uzskatu apmaiņu, kurā nav iespējams uztvert iesaistīto pušu reakciju, jo nepastāv atgriezeniskā saite. Tas ir process, ko vajadzētu vadīt kā lēmuma pieņemšanas procesa sastāvdaļu, lai veidotos pēc iespējas lielāka viedokļu saskaņa. Pirms visiem pasākumiem, kuros iedzīvotāji var izteikt savu viedokli, ir svarīgi sniegt vispusīgu informāciju par pašreizējo situāciju, konkrēto plānošanas stadiju un risinājuma apsvērumiem.

Viedokļa veidošanai var tikt izmantoti dažādi publiski pasākumi:

1) dažādi pašvaldības rīkoti svētki un pasākumi

2) jautājumu un atbilžu stunda

Šajā laikā iedzīvotāji var tieši uzdot jautājumus pašvaldībai un saņemt atbildes (domes vai sabiedrisko komiteju apspriedēs). Kaut arī tai galvenokārt ir informatīvs raksturs, jo izpaliē diskusija un līdz ar to arī kopēja viedokļa veidošana, tomēr informāciju iegūst visas iesaistītās puses.

3) iedzīvotāju sapulces

Tās dod iespēju iegūt informāciju par plānojuma iecerēm un piedāvātajiem variantiem, tāpat arī iespēju iepazīties ar projektā iesaistītajiem politiķiem, pašvaldības administrāciju, plānotājiem un uzdot viņiem jautājumus, kā arī izteikt savus viedokļus vai nostāju. Šādas sapulces ir lietderīgi rīkot periodiski, paredzot vairākas sapulces par dažādiem aspektiem, atkarībā no plānojuma priekšlikuma vai būvniecības ieceres.

4) pasākumi ar priekšlasījumiem un diskusijām par atsevišķiem tematiskiem lokiem

5) ekskursijas vai izbraukumi

Ekskursijas uz vietām, kurās veiksmīgi īstenoti plānotajām iecerēm līdzīgi projekti, var nespeciālistiem izskaidrot paredzēto pasākumu sekas. Šādi iegūtā pieredze, attiecināta uz iecerētā projekta problemātiku, var rosināt diskusijas un konsensa meklēšanu.

6) vietu apskates un ielu diskusijas

Iedzīvotājus var iesaistīt kā "vietējos" ekspertus, kas pārzina teritoriju un ar to saistītās problēmas un spēj piedāvāt risinājumu variantus. Kopā var veikt esošā stāvokļa analīzi, atklāt teritorijas problēmas un noteikt potenciālu, kā arī diskutēt par risinājumiem. Turpmākajā plānošanas gaitā var izanalizēt ierosinātos pasākumus, izvērtēt to variantus un alternatīvas. Tiek praktizēts rīkojot vietas apskates kopā ar atsevišķām

iedzīvotāju grupām, piemēram, jauniešiem, bērnu vecākiem, tādējādi savlaicīgi uzklausi un ņemot vērā viņu viedokli, kas ļauj savlaicīgi novērst iespējamās kļūdas.

5.4. Sadarbība

Sadarbība ir plašāks jēdziens kā līdzdalība un tajā, politiski administratīvās sistēmas ietvaros, iedzīvotāji drīkst piedalīties lēmumu pieņemšanā. Sadarbības pamatu veido sarunu un lēmumu pieņemšanas procedūra, kurā piedalās visas iesaistītās puses: pašvaldība, privātpersonas, investori, nevalstiskās organizācijas un citi dalībnieki. Protams, katrai pusei ir atšķirīga loma un intereses. Šādu sadarbību simbolizē apaļais galds, pie kura visi atrodas līdzvērtīgās pozīcijās un neviens no iesaistītajiem neatrodas tuvāk galda vidum nekā citi. Lai šāda sadarbība būtu darboties spējīga, tajā nav jāpiedalās visiem iesaistītajiem, bet viņu izvēlētiem pārstāvjiem. Lai sadarbībai nebūtu formāla, tiek noslēgts sadarbības līgums, kā, piemēram, gadījumā par publiskās–privātās partnerības īstenošanu.

Gan ārvalstu, gan Latvijas praksē tiek izmantotas daudzveidīgas sadarbības formas, vispopulārākās ir forumi (apaļie galdi), moderācija, mediācija, iedzīvotāju pašiniciatīvas grupas, vietējā partnerība, e-līdzdalība.

1) Forumi, apaļie galdi

Forumu rīkošana un apaļo galdu tikšanās veicina ieinteresēto personu sapulcēšanos ar iespēju izteikt viedokļus, izdiskutēt konkrētus jautājumus, konstatēt iedzīvotāju noskaņojumu un atrast kopsaucēju.

2) Moderācija

Moderāciju izmanto, attīstības mērķu un prioritāšu noteikšanā, nākotnes vīziju un projektu ideju izstrādei, projektu izvērtēšanai. Tā ir metode, ko pielieto darba strukturēšanai grupu darbā, projektu izstrādē, pārrunās, lai efektīvā veidā nonāktu līdz kopīgam rezultātam, kam piekrīt visi grupas dalībnieki.

3) Mediācija

Mediāciju izmanto konfliktsituācijās, gadījumos, kad to risināšanai nepieciešams starpnieks, lai kopā ar visām iesaistītajām pusēm pārrunu ceļā atrastu kompromisa risinājumus. Tā dēvētais Hārvarda koncepts ir balstīts uz risinājumu, kurā nav zaudētāju, bet visi ir uzvarētāji ar iespēju gūt labumu. Taču tas iespējams pie nosacījuma, ka konflikta risinājums ir vērsts uz iesaistīto pušu interešu saskaņošanu un visu iesaistīto personu vajadzību apmierināšanu, nevis katrai strīdīgajai pusei principiāli turoties pie savām pozīcijām.

Mediatora loma ir apvienot visus ieinteresētos dalībniekus, kurus var skart plānojuma risinājums, būvniecības iecere, vai lēmums vides jomā, tādēļ ļoti svarīga ir mediatora profesionālā kvalifikācija, spēja saglabāt neitralitāti un iemantot visu pušu uzticību. Ne mazāk svarīga ir arī konfliktā iesaistīto pušu gatavība piedalīties diskusijā un atrast kompromisu. Kā pierāda prakse, pretestība jaunām attīstības idejām un projektiem ir mazāka, ja vienošanās tiek panākta jau agrīnā projekta izstrādes stadijā.

4) Iedzīvotāju pašiniciatīvas grupas

Iedzīvotāju pašiniciatīvas grupas tiek organizētas, lai aktivizētu iedzīvotājus uz pašpalīdzību un pašorganizāciju, īstenojot savu interešu aizstāvību visdažādākajās dzīves sfērās, sākot no parka vai daudzdzīvokļu mājas pagalma labiekārtošanas, līdz kustībai par bērnu drošību uz ielām.

grupu sadarbība ar pašvaldību un plānošanā iesaistītajām institūcijām atvieglo komunikācijas procesu starp iesaistītajām pusēm un parāda ceļus, kā panākt savu interešu ņemšanu vērā, veicina interešu grupu veidošanos. Tas dod iespēju operatīvāk nodot informāciju, rosina apzināties problēmas, veicina racionālu argumentu veidošanos un iedrošina atrasties iedzīvotāju iniciatīvai.

5) Vietējā partnerība

Atšķirībā no publiskās – privātās partnerības, kas vairāk apzīmē sadarbību starp lieliem uzņēmumiem (investoriem) un pašvaldību, vietējā partnerība nozīmē sadarbību starp iedzīvotājiem, konkrētājā teritorijā strādājošajiem vietējiem uzņēmējiem, amatniekiem un atsevišķiem komunālajiem dienestiem.

6) E-līdzdalība (internets)

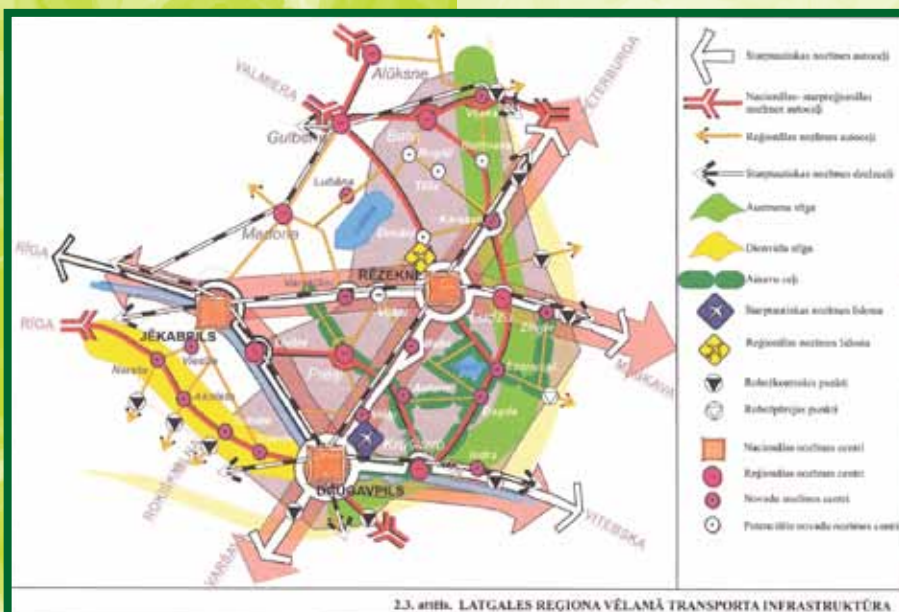
“E-līdzdalība” ir metode, kas izmanto informācijas un saziņas tehnoloģiju – interneta sniegtās iespējas efektīvākai sabiedrības līdzdalības panākšanai. Lielākā daļā pašvaldības interneta mājas lapu ir speciāla sadaļa par sabiedriskajā apspriešanā nodotajiem teritorijas attīstības plānošanas dokumentiem un attīstības iecerēm, kā to nosaka spēkā esošie normatīvie akti. Taču šī metode ir efektīva tikai tad, ja darbojas atgriezeniskā saite un iedzīvotājiem ir iespēja sev izdevīgā laikā un veidā noskaidrot interesējošos jautājumus, savukārt pašvaldība var operatīvi iegūt informāciju un noskaidrot sabiedrības viedokli. Tāpēc pašvaldību mājas lapās jāparedz interaktīvās iespējas uzdot jautājumus un saņemt publiskas atbildes. Arī tematiskie e-forumi ir efektīvs veids, kā veicināt sabiedrības viedokļa veidošanos.

5.5. Sabiedriskās apspriešanas materiālu sagatavošana

Sabiedriskās apspriešanas materiālu saturs un noformējums

Lai sabiedriskā apspriešana būtu efektīva un pildītu savu galveno uzdevumu, izšķirošā loma ir tam, cik skaidri, saprotami un labi uztverami ir sabiedriskai apspriešanai piedāvātie materiāli. Kā rāda prakse, nekvalitatīvi un pavirši sagatavoti sabiedriskās apspriešanas materiāli ir iemesls sabiedrības inertumam, ja tie ir ļoti komplicēti un grūti uztverami, gan pārpratumiem un konfliktiem, ja tos var dažādi interpretēt.

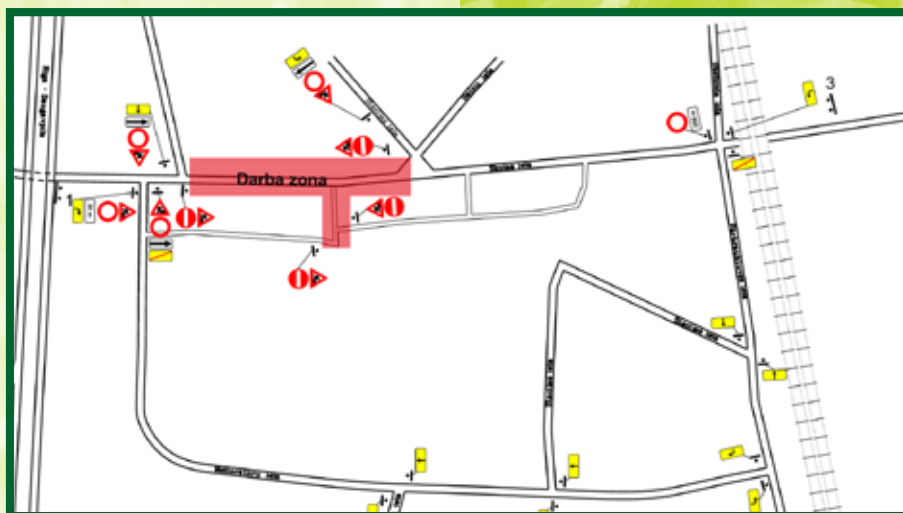
Pilnīgi viennozīmīgi ir skaidrs, ka sabiedriskai apspriešanai nododamie materiāli ir jāsgatavo īpaši, lai tie

būtu saprotami jebkuram lietotājam. Atšķirībā no Latvijā pastāvošās prakses, citās valstīs šīs prasība ir ietvertas normatīvajos aktos.

Parasti galvenais sabiedriskās apspriešanas un diskusiju objekts ir grafiskie materiāli - kartes, shēmas, attēli, zīmējumi, bet tekstiem pārsvarā ir pakārtota un paskaidrojoša loma. Tādēļ svarīgi, lai grafiskais materiāls nebūtu pārslogots ar lieku informāciju - nebūtiskiem apzīmējumiem, līnijām, uzrakstiem u.c. Krāsām un līnijām jābūt skaidri izšķiramām, tekstiem labi salasāmiem, ar piemērotu burtu stilu un izmēru.

Īpaši pārdomāti jāizstrādā vizualizācijas, perspektīvas un zīmējumi, jo sabiedrība ļoti bieži idejas skici uztver jau kā gatavu risinājumu.

Piemērs

Sabiedrības negatīvu reakciju izraisīja detālplānojuma ieceres vizualizācija Sakas upes krastmalas attīstībai Pāvilostā. Pašvaldības un detālplānojuma izstrādātāju formālās attieksmes dēļ sabiedrības viedoklis netika ņemts vērā, kā rezultātā iesniegta sūdzība Satversmes tiesā.

Līdzīgi arī jaunajā Jūrmalas pilsētas plānojumā nepārdomātas vizualizācijas rezultātā pārāk burtiski tika uztverta konceptuālā ideja par Promenādes attīstību, saņemot sabiedrības kategorisku noraidījumu.

Ne mazāk svarīgs faktors ir pareizs sabiedriskai apspriešanai izlikto materiālu izvietojums. Visinteresantākie un kvalitatīvākie materiāli zaudēs nozīmi, ja nebūs iespējams tiem pieiet klāt un kārtīgi izpētīt, vai nebūs piemērots apgaismojums, izvietojuma augstums vai citi traucējoši faktori.

Ir svarīgi, lai pasniegtais informatīvais materiāls atspoguļotu arī problēmas, ne tikai pozitīvās ziņas un ieguvumus no projekta realizācijas. Lai sabiedrībai nodotais materiāls būtu ticams - tam objektīvi jāuzrāda arī iespējamie zaudējumi un riski - ietekmes, ko šobrīd nevar precīzi novērtēt vai paredzēt. Izvairīšanās no negatīvo aspektu izskaidrošanas, ko beigu beigās veic prese, atsevišķi eksperti vai citi mediji, piespiež projekta virzītājus taisnoties, kā rezultātā iedzīvotāju uzticība ir zaudēta.

5.6. Sabiedriskās apspriešanas sanāksmju organizēšana

Sabiedriskās apspriešanas sanāksmēs sabiedrība parasti tiek iepazīstināta ar konkrētiem attīstības priekšlikumu risinājumiem. Lai sanāksmes būtu efektīvas un rezultatīvas, tajās jāiesaista pēc iespējas

plašāks interesentu loks, tādēļ svarīgi izvēlēties piemērotāko norises laiku. Praksē ir pierādījies, ka optimālākais un pieņemtais laiks ir vēlas pēcpusdienas un darba dienas beigas. Jāņem vērā apstākļi, ka pavasaros un rudenos cilvēki pārsvarā ir aizņemti steidzamos āra darbos, tāpat arī pašā vasaras vidū tradicionālo atvaļinājumu laikā iedzīvotāju sabiedriskā aktivitāte ir ievērojami zemāka. Lielajās pašvaldībās – pilsētās un jaunajos novados, bieži vien ir nepietiekoši rīkot tikai vienu sabiedriskās apspriešanas sanāksmi.

Piemērs

Jaunā Jūrmalas pilsētas teritorijas plānojuma 1.redakcijas sabiedriskās apspriešanas ietvaros tika rīkotas sešas sabiedriskās apspriešanas sanāksmes dažādās pilsētas vietās ar katrai vietai speciāli sagatavotām prezentācijām. Plānojuma materiāli bija izstādīti četrās vietās, tai arī skaitā Ķemeru bibliotēkā un Kauguru kultūras namā, kā arī internetā – gan Jūrmalas domes mājas lapā, gan plānošanas uzņēmuma mājas lapā.

Turpmāk apskatīti būtiskākie sabiedriskās apspriešanas sanāksmju organizēšanas posmi.

1) Sagatavošana

Sabiedriskās apspriešanas sanāksmes rezultāts ir atkarīgs no tā, cik pārdomāti veikta sanāksmes sagatavošana: cik veiksmīgi izveidota organizatoru komanda un sadalīti pienākumi – izvēlēts sanāksmes vadītājs, sekretārs, atbildīgais par tehnisko nodrošinājumu un sagatavoti prezentācijas materiāli, uzaicināti speciālisti par atsevišķām specifiskām tēmām.

2) Sanāksmes vadība

Lai sanāksme nepārvērstos par haotisku mītiņu, nepieciešama stingra procesa vadība un reglaments, par ko dalībnieki vienojas jau sanāksmes sākumā (limitēts laiks debatēs, pieturēšanās pie tēmas, citu dalībnieku viedokļu respektēšana, utt.). Ļoti svarīgi jau sākumā paskaidrot sanāksmes mērķi un sagaidāmo rezultātu, lai sanāksmes gaitā dalībnieki nenovirzītos no apspriežamās tēmas. Lai sanāksme būtu labi strukturēta, ieteicams vispirms izklāstīt visu attīstības priekšlikuma ideju un tikai tad uzsākt jautājumu un atbilžu daļu. Sanāksmes gaita ir jāprotokolē, tādēļ svarīga ir sanāksmes vadītāja prasme pārvaldīt procesu un panākt reglamenta ievērošanu, lai protokolā neparādītos tādas pašlaik tipiskas frāzes kā „runā visi....joprojām runā visi”.

3) Neformālā sanāksmes daļa

Sanāksmes organizatoriem ir jāparedz pietiekošs laiks neformālām sarunām pēc sanāksmes beigām. Kā apliecina prakse, tieši pēc oficiālo sarunu beigām veidojas personiskie kontakti un reāla konstruktīva sadarbība starp ieinteresētajām personām, notiek informācijas apmaiņa, tiek izrunāti konkrēti jautājumi pēc būtības. Ne mazāk nozīmīgs faktors ir sabiedriskās apspriešanas sanāksmes gaitas apspoguļojums masu mēdijos - presē vai internetā, tas stiprina cilvēkos pārliecību, ka viņi piedalās nozīmīgā pasākumā, tas iedrošina un ceļ viņu pašapziņu.

4) Pārskats par sabiedriskās apspriešanas gaitu

Saskaņā ar normatīvo aktu prasībām, pārskatā par vietējās pašvaldības teritorijas plānojuma izstrādi jāiekļauj arī sabiedriskās apspriešanas materiāli, tai skaitā ziņojums par vērā ņemtajiem un noraidītajiem priekšlikumiem un iebildumiem, kura sagatavošana nereti sagādā lielas problēmas.

Lai sabiedriskās apspriešanas process būtu maksimāli pārskatāms, pārskatu par iedzīvotāju viedokļiem visracionālāk ir veidot kā tabulu, kurā norādīts kārtas Nr., iesnieguma datums, priekšlikuma iesniedzēja vārds un adrese, priekšlikuma vai iebilduma saturs, plānotāju argumenti par priekšlikuma ievērtēšanu vai atteikumu un sniegtās atbildes datums. Lai vieglāk varētu sekot līdzi procedūras formālai izpildīšanai, ieteicams sagatavot arī papildus grafisko materiālu - karti, kurā ar cipariem, bultām vai simboliem ir norādītas teritorijas, par kurām saņemti iedzīvotāju priekšlikumi.

5) Atbildes uz iesniegumiem

Īpaša vērība jāpievērš atbilžu sniegšanai uz iedzīvotāju iesniegumiem. Kaut arī normatīvie akti nosaka noteiktu vispārīgo kārtību, kādā sniedzamas atbildes uz iedzīvotāju iesniegumiem, praksē pierādījies, ka tieši šis jautājums ir viens no iedzīvotāju neapmierinātības galvenajiem iemesliem.

Kaut arī reizēm saņemto iesniegumu skaits pārsniedz vairākus simtus, pašvaldībai ir jāatrod veids, kā uz tiem atbildēt. Parasti atbildes tiek rakstītas tikai tad, ja saņemti iebildumi vai attīstības priekšlikuma negatīvs vērtējums, taču arī attīstības idejas atbalstītājiem ir ne mazāk svarīgi saņemt pašvaldības pateicības vēstuli, jo tas cilvēkiem liek justies novērtētiem.

5.7. Ieteikumi teritorijas attīstības plānošanas dokumentu sabiedriskai apspriešanai

Teritorijas attīstības plānošanas dokumentu izstrāde ir komplekss un ilglaicīgs process, ko nav iespējams īstenot bez sabiedrības līdzdalības. Organizējot sabiedrības līdzdalības procesu ir izmantojamas visas iepriekšējās apakšnodaļās aprakstītās metodes un veidi. Tomēr ir arī daži specifiski teritorijas attīstības plānošanas dokumentu izstrādes un sabiedriskās apspriešanas organizēšanas aspekti, kam jāveltī īpaša vērība.

Sabiedriskās apspriešanas materiālu noformēšana

Tā kā normatīvie akti nenosaka prasības sabiedriskās apspriešanas materiālu noformēšanai, pašvaldība ir tiesīga izvirzīt šādas prasības teritorijas plānojuma un detālplānojuma darba uzdevumā.

Būvprojekta skiču projekta iekļaušana detālplānojuma sastāvā.

Kaut arī pašreiz spēkā esošie normatīvie akti šādu darbību neparedz, bet arī neaizliedz, no vairāku pašvaldību pieredzes secināms, ka abu dokumentu apvienošana ir acīmredzams ieguvums gan pašvaldībai, gan sabiedrībai, gan uzņēmējiem. Tādējādi sabiedrībai veidojas uzskatāms un pilnīgs priekšstats par konkrēto teritorijas attīstības ieceri, savlaicīgi iespējams novērst iespējamās domstarpības un potenciālos konfliktus, savukārt investoriem tiek ietaupīts laiks.

Attieksmes maiņa

Pašvaldībai jāspēj pārliecināt sabiedrību par kopīgiem mērķiem un attīstības virzieniem.

Līdz šim sabiedrības izpratne par teritorijas plānošanu ir bijusi saistīta ar risinājumiem, kas pamatā balstās uz individuāliem iedzīvotāju iesniegumiem par konkrētu zemes īpašumu izmantošanu. Tādējādi teritorijas plānojumi veidojušies kā fragmentēti atsevišķu zemes vienību izmantošanas plāni. Lai teritorijas plānojumi kļūtu par pašvaldības ilgtermiņa attīstības dokumentu, attieksme jāmaina visām iesaistītajām pusēm – pašvaldībai, iedzīvotājiem, uzņēmējiem un zemes īpašniekiem.

5.8. Ieteikumi dabas aizsardzības plānu sabiedriskai apspriešanai

Valsts pārvalde nereti vietējos iedzīvotājus uztver kā no dabas aizsardzības plānošanas attālinātas grupas, kas nav pietiekami kompetentas, lai reāli iesaistītos plānošanas procesā. Patiesībā valsts pārvaldei būtu jāmaina dabas aizsardzības plānošanas koncepcija no abstraktu nacionālo mērķu sasniegšanas uz konkrētā teritorijā esošo problēmu risināšanu, jo labākais pamats dabas aizsardzības mērķu sasniegšanai ir partnerattiecību veidošana starp vietējiem iedzīvotājiem un ekspertiem - dabas aizsardzības plānu izstrādātājiem.

Sabiedrības informēšana ir jāveic tā, lai padarītu dabas aizsardzības idejas iedzīvotājiem simpātiskas, pielietojamas konkrētajā vietā un situācijā, tādējādi veicinot piederības un atbildības sajūtu. Sabiedriskās apspriešanas pasākumiem ir jābūt mazāk tehniskiem, vairāk orientētiem uz izskaidrošanu par labas prakses piemēriem un alternatīviem risinājumiem.

Iedzīvotāji būs daudz vairāk ieinteresēti debatēt, ja tiem sabiedriskās apspriešanas procesā tiks dotas iespējas ietekmēt lēmuma pieņemšanu. Ja dabas aizsardzības plāna izstrādē izdodas panākt izpratni starp iedzīvotājiem un ekspertiem radot pārlicību, ka plāna saturs nav iepriekš izlemts un ir ietekmējams un uzlabojams pateicoties iedzīvotāju atbalstam, tad arī plāna ieviešanas process būs sekmīgs.

Nozīmīgākā interešu grupa dabas aizsardzības plānu izstrādē ir zemes īpašnieki. Pirms dabas aizsardzības plāna izstrādes uzsākšanas, būtiski ir veikt teritorijas saimnieciskās darbības izmantošanas analīzi, apzinot saimnieciskās darbības galvenos virzienus, lai varētu zemes īpašniekus iedalīt galvenajās mērķa un interešu grupās. Šāda prakse Latvijā dabas aizsardzības plānu izstrādē tiek lietota, taču sekmīgs rezultāts atkarīgs no kopējās procesa organizācijas.

Ar pašvaldības atbalstu dabas aizsardzības plāna izstrādātājiem, izmantojot interneta mājas lapas, sludinājumu izvietojumu vietējos laikrakstos un informatīvajos izdevumos, kā arī, ja iespējams, informējot personiski, ir jāspēj sniegt informāciju par plāna izstrādes uzsākšanu vai tā grozīšanu visiem iesaistītajiem zemes īpašniekiem.

Pirms plāna izstrādes uzsākšanas jābūt izstrādātai iedzīvotāju iesaistes programmai, kā arī noteiktam veidam, kā sabiedrības viedoklis tiks uzklauts un izvērtēts.

Dabas aizsardzības plāna izstrādātājiem - ekspertiem ne vienmēr ir spējas komunicēt ar sabiedrību, tādēļ racionālāk būtu plāna izstrādes organizēšanai piesaistīt sabiedrisko attiecību speciālistus, dabas aizsardzības ekspertiem ļaujot sniegt tikai atbildes uz auditorijas jautājumiem.

Apspriežot dabas aizsardzības plānu, iedzīvotājam vissvarīgākā sadaļa būs tieši aprobežojumi saimnieciskās darbības veikšanai, kas tieši ietekmēs arī zemes izmantošanu, tāpēc katram noteiktajam pasākumam vai aizliegumam ir jābūt skaidri argumentētam un izskaidrotam.

Iedzīvotājiem ir jāsaņem visa jaunākā informācija par likumdošanā noteiktajiem nodokļu atvieglojumiem, to saņemšanas kārtību un tiesībām tos pieprasīt, kā arī informācija par pieejamajām subsīdijām un kompensējošiem pasākumiem.

Plāna izstrādātājiem ir jāspēj pamatot, kāpēc tā vai cita saimnieciskā darbība izraisīs nevēlamas sekas uz aizsargājamām dabas vērtībām. Iedzīvotājiem ir jāsaņem informācija, par to, vai esošā saimnieciskā darbība nākotnē varēs tikt turpināta vai paplašināta, vai esošās atļaujas un licences varēs tikt realizētas un arī pagarinātas.

Pašvaldībai

Pašvaldībai ir ieteicams aktīvi iesaistīties dabas aizsardzības plāna izstrādē, palīdzot ekspertiem iegūt informāciju par saimniecisko darbību teritorijā, atbalstīt plāna izstrādātājus sabiedrības viedokļa izziņāšanā, sniedzot informāciju par pašvaldībā esošajām nevalstiskajām interešu grupu sabiedriskajām organizācijām, iespējām informēt sabiedrību, kā arī pašvaldībā pieejamo informāciju, pētījumiem par īpaši aizsargājamām dabas vērtībām.

Lai kvalitatīvi apspriestu nepieciešamos dabas aizsardzības pasākumus, pašvaldībai ar plāna izstrādātājiem ir jāsadarbjas izskaidrojot spēkā esošajos teritorijas attīstības plānošanas dokumentos noteiktās attīstības prioritātes, realizācijas procesā esošos projektus un ieceres.

Lai nodrošinātu kvalitatīvu lēmumu pieņemšanu par katra konkrēta zemes gabala izmantošanu, ideālā gadījumā dabas aizsardzības plāna prasībām būtu jābūt integrētām teritorijas plānojumā, kas nodrošinātu vienotu izpratni par teritorijas atļauto izmantošanu un aprobežojumiem tajā.

5.9. Ieteikumi ietekmes uz vidi novērtējuma (IVN) un Stratēģiskā ietekmes uz vidi novērtējuma (SIVN) dokumentu sabiedriskai apspriešanai

Lai IVN un SIVN procedūras sabiedriskās apspriešanas dotu maksimālu ieguldījumu optimāla risinājuma izstrādē, nepieciešams nodrošināt sabiedrībai ērti pieejamu, vispusīgu un saprotamu informāciju.

Darbības ierosinātajam sadarbībā ar pašvaldību būtu jānosaka mērķauditorija, lai nodrošinātu savlaicīgu nepieciešamās informācijas nodošanu. Gadījumos, kad ir prognozējamas vai veidojas konfliktsituācijas, lielāka uzmanība jāpievērš sabiedriskās apspriešanas materiālu kvalitātei, jāizvērtē iespēja aktīvāko sabiedrības daļu iesaistīt projekta izstrādē kā partnerus, nodrošinot viņu viedokļa uzklaušīšanu un ņemšanu vērā jau projekta izstrādes gaitā. Šādā partnerības procesā ir iespējams rast kompromisa risinājumu un novērst pretrunas un protestus.

Būtiski ir apzināt to sabiedrības daļu, kuru varētu ietekmēt paredzētā darbība un tieši šo daļu uzskatīt par galveno mērķauditoriju. Tāpat mērķauditorija varētu būt nevalstiskās organizācijas vai iedzīvotāju interešu grupas.

Ieteikumi SIVN sabiedriskās apspriešanas uzlabošanai:

- Ir nepieciešams SIVN procesu uzsākt vienlaicīgi ar attiecīgo plānošanas dokumentu izstrādes procesu. SIVN ietvaros apkopotā informācija par vides stāvokli un problēmsituācijām vides jomā, izmantojama plānojuma alternatīvo variantu izstrādes gaitā, kā gala variantu izvēloties to alternatīvo variantu, kura īstenošana dos ieguldījumu problēmsituāciju risināšanā un vides stāvokļa uzlabošanā.
- Sabiedriskajai apspriešanai vienlaicīgi nododams kā plānošanas dokuments, tā arī Vides pārskats.
- Pirms sabiedriskās apspriešanas uzsākšanas nosakāma mērķauditorija. Izvērtējama nepieciešamība sabiedriskajai apspriešanai sagatavot arī skaidrojošos materiālus, ja plānošanas dokuments ir sarežģīts un grūti saprotams.
- Izvērtējama nepieciešamība organizēt vairākas sabiedriskās apspriešanas sanāksmes dažādās vietās vai dažādai mērķauditorijai, tādējādi nodrošinot kvalitatīvāku un profesionālāku dialogu.

Gan IVN, gan SIVN procedūras normatīvais regulējums paredz, ka valsts institūcijas elektroniski nosūta informāciju par minētajām procedūrām, it sevišķi to uzsākšanu biedrībai vai nodibinājumam, kura mērķis saskaņā ar statūtiem ir vides aizsardzība un kurš pieteicies iestādē un norādījis e-pasta adresi, uz kuru tam nosūtāma informācija par paredzētajām darbībām attiecīgajā teritorijā. Sabiedrības interešu grupu aktīvistiem un nevalstiskajām organizācijām vajadzētu aktīvāk izmantot šo iespēju saņemt mērķorientētu informāciju par

paredzētajām darbībām un plānošanas dokumentiem saistībā ar konkrēto administratīvo teritoriju. Savukārt pašvaldībām un valsts institūcijām - plašāk reklamēt šo iespēju.

SIVN procesā sabiedrības iesaistīšanai būtu nepieciešams īpaši rūpīgi definēt mērķauditoriju un nodrošināt to, ka informācija par plānošanas dokumentiem, SIVN procesu un iespējām iesaistīties lēmuma pieņemšanā sasniedz šo mērķauditoriju. Plānošanas dokumenta izstrādātājam ir jābūt ieinteresētam veidot dialogu ar sabiedrību. Veidojot dialogu ir jābūt gatavam uz klausīt kā kritiskas piezīmes, tā rekomendācijas plānošanas dokumenta vai Vides pārskata pilnveidošanai.

5.10. Ieteikumi būvniecības ieceres sabiedriskai apspriešanai

1) Sabiedrībai nepieciešams izskaidrot, kāds ir būvniecības ieceres publiskās apspriešanas galvenais mērķis un kas pēc būtības tiek nodots izvērtēšanai:

- kādu ietekmi tā radīs uz vidi, ainavu, transporta infrastruktūru;
- vai un kā iecerētā būvniecība ietekmēs iedzīvotāju sadzīves apstākļus un apkārt esošo nekustamo īpašumu vērtību.

2) Pašvaldība, atkarībā no konkrētās situācijas, var noteikt papildus prasības būvniecības ieceres publiskās apspriešanas materiāliem - to izvietojumam, saturam, uztveramībai.

3) Būvniecības ieceres publiskās apspriešanas materiālos būtu ietverama šāda informācija:

- par būves paredzēto izmantošanu (būves funkciju) un tās atbilstību pašvaldības teritorijas plānojuma atļautajai izmantošanai (funkcionālajai zonai) un tajā atļautajiem izmantošanas veidiem;
- iecerētās būves galvenie apbūves parametri (apbūves blīvums, brīvā teritorija, stāvu skaits u.tml.) un to atbilstība teritorijas izmantošanas un apbūves noteikumu prasībām;
- vietas fotofiksācija un iecerētās būves vizualizācija vai perspektīva, situācijas plāns ar transporta shēmu, galvenie būves plāni, fasādes, ja nepieciešams - griezumī;
- īss paskaidrojums vai apraksts par iecerēto būvi.

4) Jau procesa sākuma stadijā ir nepieciešams pateikt kritērijus, pēc kuriem vadoties, pašvaldībai izvērtēs sabiedrības viedokli, tai pat laikā paredzot mehānismu arī investoru tiesību aizsardzībai pret subjektīviem un neargumentētiem apstrīdēšanas gadījumiem.

5) Pašvaldībai ieteicams sagatavot vadlīnijas vai rokasgrāmatu par sabiedrības tiesībām iesaistīties pašvaldības darbā un lēmumu

pieņemšanā, publicējot paraugus paziņojumiem, aptaujas lapām u.c. materiāliem, kas skar publiskās apspriešanas organizēšanas un dažādu materiālu noformēšanas jautājumus, kā arī izstrādāt noteikumus, kā pareizi izveidot un kur izvietot būvtāfeli, paziņojumus un citus informatīvos materiālus, kā organizēt prezentāciju publiskās apspriešanas laikā.

5.11. Kopsavilkums

Galvenie principi, kas jāievēro visām pusēm, ir ieinteresētība par kopīgu mērķi, savstarpēja sadarbība, atbildība un profesionalitāte. Jebkura teritorijas attīstības priekšlikuma, tai skaitā būvniecības ieceres, izstrādes uzdevums ir noskaidrot atšķirīgās intereses, panākt visu pušu interešu līdzsvarošanu un savstarpēju vienošanos par pieņemamu kompromisa risinājumu. Pašvaldībām ir jāuzņemas pilna atbildība par kopējo teritorijas attīstības plānošanas procesu, pretējā gadījumā plānošana pēc būtības zaudē jēgu.

1) Attieksmes maiņa

Lai teritorijas attīstības plānošana un dabas aizsardzības pasākumu plānošana kalpotu ne tikai šauru interešu grupu īstermiņa mērķu sasniegšanai, bet kļūtu par reālu instrumentu dzīves vides uzlabošanai, ir jāpārliet akcenti un ieinteresētajām (iesaistītajām) pusēm ir jāmaina attieksme:

- pašvaldībai jāuzņemas iniciatīva, lai saskaņotu publiskās un privātās intereses, atrisinātu konfliktus un panāktu vienošanos;
- zemes īpašnieku, uzņēmēju un investoru intereses katrā konkrētā gadījumā ir jāvērtē attiecībā pret pašvaldības ilgtermiņa interesēm plašākas teritorijas kontekstā;
- plānotājiem un projektētājiem jāklūst par ekspertiem un padomdevējiem, iesakot optimālākos risinājumus, piedāvājot alternatīvas;
- valsts pārvaldes institūcijām jāpārvar šauri resoriskā pieeja, jāieklausās sabiedrības viedoklī, jāmacās rast kopīgus risinājumus.

2) Sadarbība

Būtiskākais faktors, lai uzlabotu situāciju ir savstarpējas sadarbības veicināšana starp valsts sektoru, pašvaldībām, privāto sektoru un sabiedrību.

Pašvaldības

- Pašvaldībām plānošanas procesā jāuzņemas vidutāja un koordinatora loma.
- Lai nodrošinātu visu pušu informēšanu, uzklausišanu un iesaistišanu, jāizstrādā precīza procedūra attīstības pieteikumu izskatīšanai, realizējot vienas pieturas aģentūras principu.
- Prioritāri atbalstot vietējās ekonomikas un uzņēmējdarbības attīstību, pašvaldībām jāuzņemas iniciatīva un potenciālo investoru piesaistei aktīvi jāveido savas teritorijas attīstības ideju marketingus.

Uzņēmēji

Tirgus ekonomikas apstākļos privātais sektors ir galvenais attīstības ideju iniciators un īstenotājs, jo realizējot savas idejas, tas aktivizē pašvaldībā esošo fizisko un sociālo resursu izmantošanu. Tādēļ daudz vairāk jāveicina publiskā un privātā sektora sadarbība (PPP), attīstot projektus ar kopīgu finansējumu un nododot atsevišķus sabiedriskos pakalpojumus privātajam sektoram.

Sabiedrība

Sabiedrībai jāiesaistās savas teritorijas attīstības plānošanā un ar to saistīto lēmumu pieņemšanā, neaprobežojoties tikai ar tiem jautājumiem, kas skar personīgos īpašumus vai intereses.

6. Labās prakses piemēri no Latvijas un ārvalstu pašvaldību pieredzes

Sabiedriskās apspriešanas procesa organizēšana – Liepājas piemērs

Izstrādājot teritorijas plānojumus Jūrmalas pilsētai un Liepājai, plānotāji ir meklējuši jaunu pieeju un veidus kā komunicēt ar sabiedrību, iesaistot to jau pašā plānošanas procesa sākumā un meklējot veidus kā padarīt ikvienam interesentam saprotamu un pārskatāmu gan plānošanas procesu, gan pašus plānošanas dokumentus.

Balstoties uz Jūrmalas teritorijas plānojumā izmantotajām metodēm un iestrādēm, Liepājas teritorijas plānojumā tās ir pilnveidotas, lai iespējami efektīgāk uzrunātu topošā dokumenta galējos adresātus — Liepājas pilsētas iedzīvotājus.

Sabiedriskā apspriešana ir plānota visaptveroša — ar sapulcēm dažādās pilsētas daļās un nodrošinot daudzveidīgu informāciju gan pašā pilsētā uz lielajiem reklāmas stendiem sabiedriskā transporta pieturvietās, gan iepirkšanās centros, gan uz afišām skolās un bibliotēkās, gan pašvaldības interneta mājas lapā. (Attēls 6.1.)

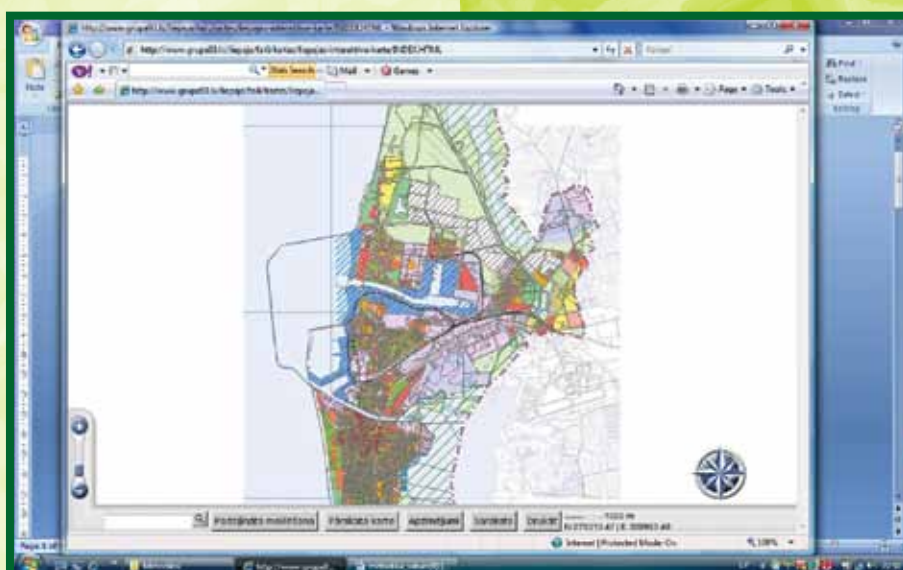
Īpaši vērtīga ir inovatīvā pieeja informācijas tehnoloģiju izmantošanā - automātiska saite no Liepājas pilsētas mājas lapas pārslēdz uz plānojuma autoru mājaslapu, kur pieejams ne tikai pilns dokumenta sadaļu klāsts, bet piedāvāti arī videosižeti, kas iepazīstina un ieinteresē sabiedrību par atsevišķām plānojuma tēmām — transporta, ostas attīstības iecerēm, kultūras mantojuma saglabāšanu u.c. Interaktīvā karte dod iespēju izpētīt konkrēto interesējošo teritoriju un iegūt papildus informāciju. Ir izveidota arī atgriezeniskā saite – iespēja uzdot jautājumus un saņemt atbildes. (Attēls 6.2.)

Attēls 6.1. Sabiedriskās apspriešanas procesa atspoguļojums internetā

Avots: www.grupa93.lv

Attēls 6.2. Liepājas teritorijas plānojuma interaktīva karte

Avots: www.grupa93.lv

Publiskā un privātā partnerība - Mārupes piemērs

Viens no veiksmīgiem pašvaldības un uzņēmēja sadarbības projektiem ir daudzdzīvokļu māju komplekss „Vecozolu nami” Mārupē, kura realizācijai pēc zemes īpašnieka iniciatīvas 2004.gadā tika uzsākts un izstrādāts detālplānojums.

Jau uzsākot detālplānojumu, zemes īpašniekam bija skaidra ideja un vīzija par teritorijas attīstību. Savukārt pašvaldība izvirzīja zemes īpašniekam stingrus nosacījumus un prasības - noasfaltēt pašvaldības ceļu, kas pieslēdzas detālplānojuma teritorijai, paredzēt teritoriju bērnu dārzam, izbūvēt detālplānojuma teritorijā ielas un centralizētus inženierapgādes tīklus, paredzēt zaļās publiskās teritorijas un teritorijas labiekārtojumu, kā arī izbūvēt jaunas notekūdeņu attīrīšanas ietaises ārpus detālplānojuma teritorijas, Tīrainē.

Izstrādes procesā bija iesaistīta arī arhitektu grupa un detālplānojuma ietvaros tika izstrādāti priekšlikumi arī ēku arhitektoniskajam veidolam. Taču sabiedriskās apspriešanas gaitā tika saņemti apkārtējo savrupmāju teritoriju iedzīvotāju protesti un iebildumi, kā rezultātā daļai no daudzdzīvokļu mājām nācās samazināt apbūves augstumu no 5 stāviem uz 3 stāviem. Taču līdz ar to tika panākts kompromisa risinājums, kas apmierināja visas puses, gan pašvaldību, gan pasūtītāju, gan apkārtējos iedzīvotājus.

Rezultātā ir uzbūvētas un apdzīvotas 17 dzīvojamās mājas, izbūvēti un noasfaltēti ceļi, teritorija pilnībā labiekārtota un nodrošināta ar centralizētiem inženiertīkliem. Pašvaldībai ir nodots zemes gabals, uz kura tiek plānota bērnu dārza būvniecība, bet apkārtējiem savrupmāju īpašniekiem ir iespēja pieslēgties centralizētajai kanalizācijas sistēmai un izmantot kompleksa publisko ārtelpu. (Attēls 6.3.)

Attēls 6.3. Realizētais daudzdzīvokļu māju komplekss „Vecozolu nami”

Avots: Mārupes novada dome

Sabiedriskās apspriešanas materiālu sagatavošana – piemērs „Lietus ūdeņu savākšanas un nostādināšanas projekts” Vāxjö pilsētā, Zviedrijā

Arī tehniskus risinājumus ir iespējams pasniegt sabiedrībai saprotamā veidā, kā to apliecina piemērs no Vāxjö pilsētas Zviedrijā.

Lai novērstu Vāxjön ezera piesārņojumu ar lietus ūdeņiem, kas ieplūda ezerā tiešā ceļā, bez nostādināšanas, tika uzsākts projekts un izstrādāti tehniskie risinājumi lietus ūdeņu savākšanai, ietverot projektā arī dīķus lietus ūdeņu nostādināšanai pirms to iepludināšanas ezerā. Pilsētas tehniskā biroja arhitekti kopā ar vides speciālistiem bija izstrādājuši ļoti interesantu projektu, kas paredzēja nostādināšanas dīķi ierīkot pilsētas vēsturiskajā parkā pie Doma baznīcas, iekļaujot to apkārtējā ainavā kā atraktīvu parka elementu. Taču pilsētas iedzīvotāji kategoriski noraidīja šo ideju, kaut arī pēc speciālistu atzinuma tas bija vislabākais un finansiāli izdevīgākais risinājums. Tādēļ nācās izstrādāt vairākus alternatīvus variantus un rīkot plašu sabiedriskās apspriešanas kampaņu. Lai sabiedrībai būtu iespēja izvērtēt dažādus tehniskos risinājumus, pašvaldība sagatavoja uzskatāmus grafiskos materiālus ar vairākiem risinājuma variantiem, kā arī izdeva speciālu bukletu ar uzskatāmiem zīmējumiem un paskaidrojumiem. (Attēls 6.4.- 6.6.)

Attēls 6.4. Alternatīvu apraksts

RENING AV DAGVATTEN TILL VÄXJÖSJÖN Jämförelse mellan de 4 alternativen	
Huvudalternativ: Linnéparken Anläggningskostnad 6,0 milj kr. I kostnaden ingår förnyelse av parken med 1,8 milj kr. Fördelar <ul style="list-style-type: none">+ Låg anläggningskostnad+ Parken förskönas med vattenspegel+ Förslaget innebär även en genomgripande förnyelse av parken Nackdelar <ul style="list-style-type: none">- 26 träd måste fällas- Sämre reningseffekt än övriga alternativ	Alternativ 2: Sjöparkslagunen Anläggningskostnad 7,8 milj kr Innebar ingen förnyelse av Linnéparken Fördelar <ul style="list-style-type: none">+ Effektiv rening Nackdelar <ul style="list-style-type: none">- Hög anläggningskostnad- Strandzonens utformning och användning begränsas- Miljöbalksprövning kan fördröja utförandet
Alternativ 1: Flytbryggan Anläggningskostnad 4,4 milj kr Innebar ingen förnyelse av Linnéparken Fördelar <ul style="list-style-type: none">+ Låg anläggningskostnad+ Flexibel, går att flytta Nackdelar <ul style="list-style-type: none">- Problem med funktionen- Höga skötsel och driftkostnader- Strandzonens utformning och användning begränsas- Påverkar utsikten från norra stranden- Anläggningen ser provisorisk ut- Miljöbalksprövning kan fördröja utförandet	Alternativ 3: Fågellagunen Anläggningskostnad 10,5 milj kr Innebar ingen förnyelse av Linnéparken Fördelar <ul style="list-style-type: none">+ Effektiv rening+ Även fågelspilling från fågelbarna tas omhand+ Ytterligare avrinningsområde för dagvatten på Söder kan anslutas till lagunen+ Gångvägen på dammvalLEN avlästar och minskar konflikterna på den hårt belastade gång- och cykelvägen genom Strandörskat+ Ökar sjökortalkten Nackdelar <ul style="list-style-type: none">- Hög anläggningskostnad- Påverkar utsikten genom den värdefulla Strandvägsallén- Höga skötselkostnader på grund av fågelbarna- Miljöbalksprövning kan fördröja utförandet

Avots: www.vaxjo.se

Attēls 6.5. Alternatīvo risinājumu skices

Avots: www.vaxjo.se

Attēls 6.6. Linnepark - iedzīvotāju noraidītais risinājums

Avots: www.vaxjo.se

Sabiedriskās apspriešanas materiālu sagatavošana - piemērs Pāvilostas pilsētas teritorijas plānojums

Attēls 6.7. Pašvaldības sagatavotais informatīvais paziņojums

Sakas novada domes informatīvais izdevums
Pāvilostas-Sakas Ziņas Nr.11 (21)
Speciālizlaidums
 2006.gada novembris

Kā attīstīsies Pāvilosta? Aicinājums pilsētas iedzīvotājiem

Darba grupas dalībnieki - arhitekts Liene Rozenfelde (no kreisās), arhitekts, filozofijas doktors Ēriņš Taurēns, arhitekts, projekta vadītāja Ingūna Jēkula un ģeogrāfijas profesore Aija Melnina iedzīvējamās Pāvilostas telpiskās attīstības koncepciju izstrādā.

Pāvilosta ir kā smilšu pulksteņa, kuru var pagriezt, kā vēlamies. Smilšu pulksteņa smiltis krīt uz leju - cilvēki Pāvilostā tiecas uz jūru...
 Laiks saprast vērtīgo. Laiks Pāvilostas jaunam redzējamam!

Sodien līdz ar valsti notiekotajām teritoriālās attīstības aktivitātēm, kas aktīvas īstenojami apdzīvotai vietai visā Latvijā, arī Pāvilosta ir izvēles priekšā. Pāvilosta ar tās ošu un senajām zvejnieku mājām ir iesakņojusies un izaugusi pie jūras, kas neapšaubāmi ir viena no tās dabas un saimnieciskajām vērtībām. Pilsētas vērtība ir arī Sakas upe, kura vedina domāt par attīstības perspektīvām tās krastos.

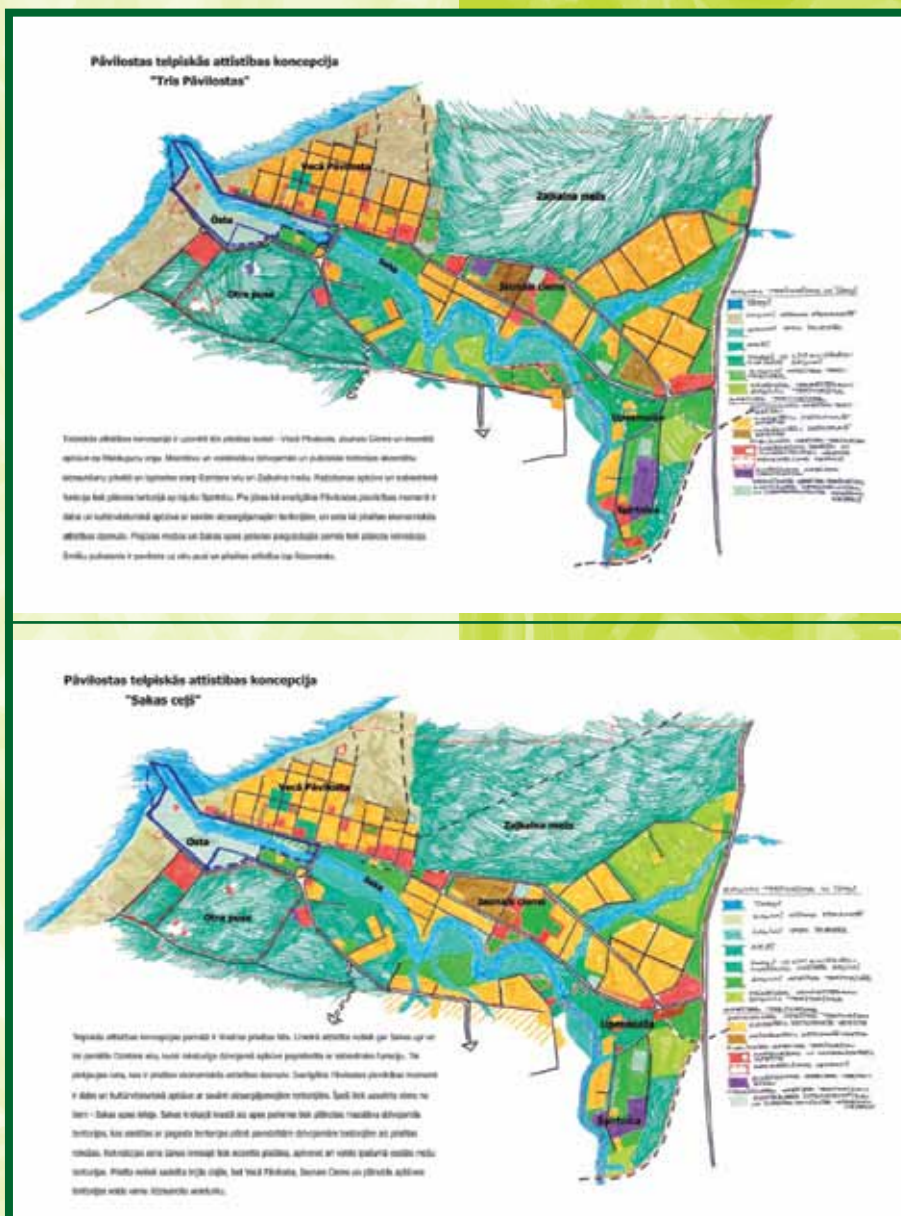
Gandrīz gads pagājis kopš mēs - mērniecības un teritorijas plānošanas uzņēmuma SIA „Metrum” speciālisti Pāvilostas pilsētas teritorijas plānošanas ietvaros pētām Pāvilostas vēsturi, iedzīvējamās pilsētas līdzšinējos attīstības plānos, uz klausām šeit dzīvojošos cilvēkus. Mūsu udevums ir izstrādāt pilsētas un tās apkārtnes telpiskās attīstības un teritorijas izmantošanas virzienus nākotnei. Valsts likumdošanā noteiktais teritoriju plānošanas ceļš ir racionāli orientēts. Tas paredz, ka pilsētas un tās apkārtnes teritorijas plānojumam jābūt izstrādātam, ievērojot normatīvajos aktos noteikto procedūru, bet neuzdod plānotājiem par pienākumu uz klausīt sabiedrības viedokli pašas plānošanas gaitā. Taču mēs kā profesionāļi apzināmies - lai pilsētas izaugums būtu pilnvērtīgs, kopā lielāmi gan mūsu kā teritorijas plānošanas ekspertu, gan jūsu kā šīs pilsētas iedzīvotāju priekš.

Tāpēc aicinām ikvienu, kurš interesēts Pāvilostas nākotnes attīstībā, piedalīties pilsētas teritorijas plānošanas jautājumam vērtīgā informatīvā sanāksmē, kas notiks 1. decembrī plkst. 17.00 Pāvilostas domes telpās. Mums ir ļoti svarīgi dzirdēt un uz klausīt jūsu viedokļus!

Līdzšinējās izpētes rezultāti mēs esam radījuši divas, alternatīvas Pāvilostas pilsētas telpiskās attīstības koncepcijas. Viena no tām ar nosaukumu - "Trīs Pāvilostas" pilsētas attīstības sistā ar trim konkrētiem rajoniem - Veco Pāvilosta, Jauno Ciema un teritoriju ap Malkduguna ožu. Otrās koncepcijas nosaukums ir "Sakas ceļš". Tajā galvenā uzmanība pievērsta Sakas upes kā centrālajai asij, ap kuru jāorganizē pilsētas dzīve.

Avots: www.metrum.lv

Attēls 6.7. Pāvilstas Telpiskās attīstības koncepcijas 2 varianti

Avots: www.metrum.lv

Kā vērtējat pilsētas attīstības koncepcijas?

Abu piedāvāto Pāvilostas attīstības koncepciju izstrādē esam balstījušies uz jūsu anketās izteiktajām vērtībām. Mēs redzam, ka par nozīmīgāko Pāvilostas teritorijā jūs atzīstāt veco pilsētas daļu, ostu un dabas vērtības – jūras krastu, kāpu zonu, upi ar tai piegulošo teritoriju un mežu. Domājot par attīstību Pāvilostā, jūs to saistāt ar maizstāvu apbūvi, kā arī ar viesnīcu, viesu māju, kempingu tenāktanu šajā vidē, prognozējot, ka līdzās cilvēkiem, kas šeit dzīvo visu gadu, vasarā pilsēta būs apvērta sezonas iedzīvotājiem un ūdenssūrisma klientiem.

Tagad, kad esat iepazinies ar mūsu piedāvātajām pilsētas attīstības koncepcijām, lūdzam jūs izteikt savas domas, ierosinājumus, spriedumus – ko akceptējat un atbalstāt, ko varbūt vēlāties redzēt citādi.

Būsim pateicīgi, ja šo informāciju iesniegsiet mums tikšanās reizē 1. decembrī.

Manas domas par Pāvilostas teritoriālās attīstības koncepciju „Trīs Pāvilostas”:

Manas domas par Pāvilostas teritoriālās attīstības koncepciju „Sakas ceļš”:

Valrīk šļieeos atbalstīt koncepciju (vēlāmo pasvītrot):

- „Trīs Pāvilostas”
- „Sakas ceļš”

Dziedzi attīstības priekšlikumu sagatavošanas veidi

Jaunas efektīvas teritorijas attīstības plānošanas metodes „Kartēt un saskaņot“ apgūšana Skrundas novada attīstības stratēģijas izstrādē

metode “kartēt un saskaņot”

- vārdus uz papīra jūs aizmirsīsiet.
- ziņojumi garāki par 10 lapām netiks izmantoti atkārtoti.
- visiem ir vājas zināšanas par kopīgajām interesēm.
- sadarboties nav viegli, bet ir jauki.
- sadarbība ir process.

Avots.www.skrunda.lv

Piemērs

Vasaras kafejnīca Ragaciemā, Ķemeru nacionālajā parkā, ĪADT/NATURA 2000 teritorija

Viena no nedaudzām vietām ap 500 km garajā jūras piekrastē, kur liedagā sezonas laikā ir izveidota vasaras kafejnīca. Piemēra pozitīvais aspekts ir tas, ka šis infrastruktūras objekts veido vietējo pakalpojumu bāzi un veicina uzņēmējdarbību teritorijā ar īpaši aizsargājamas dabas teritorijas statusu, kā arī koncentrē vienviet apmeklētāju radītās nozīmīgākās ietekmes (atkritumus).

Foto: J. Smaļinskis

Piemērs

Piemērs: Brīvdienu māja „Korki” Ziemeļvidzemes biosfēras rezervāta teritorijā

Brīvdienu mājas saimnieki aktīvi sadarbojas ar Dabas aizsardzības pārvaldi administrāciju un kā viens sadarbības rezultātiem ir uzstādīts informatīvs stends saimniecības pagalmā, kas iepazīstina apmeklētājus ar pamatinformāciju par attiecīgo ĪADT, tās dabas un kultūrvēsturiskajām vērtībām, ilgtspējīgas apsaimniekošanas principiem.

www.korki.lv

7. Literatūra un uzziņas avoti

Literatūra

1. Auders M. Sabiedrības iesaistīšana pašvaldību teritorijas plānošanas procesā. - RAPLM, 2008. www.varam.gov.lv
2. Grišāne A., Markovskis K. Līdzdalība pašvaldības teritorijas plānošanā. – Rīga. „Delna”, 2007;
3. Pētījums “Publiskās infrastruktūras tiesiskais regulējums un prakse Latvijā: korupcijas riski un to novēršanas iespējas”. – Rīga, „Delna”, 2010.g. www.delna.lv
4. Sabiedrības līdzdalība teritorijas plānošanas un būvniecības jautājumos. – Rīga. Sabiedriskās politikas centrs „PROVIDUS”, 2008; www.providus.lv
5. Teritorijas plānošana vietējā pašvaldībā. SIA „Metrum”. www.metrum.lv
6. Junkurs A., Smaļinskis J. Ziņojums “Pozitīvie un negatīvie dabas resursu apsaimniekošanas un izmantošanas piemēri populāros un potenciālos tūrisma objektos/teritorijās”, LLTA „Lauku ceļotājs”, 2010.
7. Valdmane I. Metodiskais materiāls „Detālpilnoējuma izstrādes pamatojums, saturs un ietveramā informācija” RAPLM, 2008, www.varam.gov.lv
8. Jurrien Edelenbos Design and Mangement of Participatory Public Policy making, Vol1 Issue 4 1999 669 6/8 Public Management ISSN 461 66/X 1999 laylar&Francis
9. Philip Goodwin Hired hands or Local Voice : Understandings and Expierence of Local Participation in Conservation, ISSN 0020-2754@ Royal Geographical Society 1998;

Normatīvie akti

- Likums “Latvijas Republikas Satversme” (15.02.1922.)
- Likums „Teritorijas plānošanas likums” (22.05.2002.)
- Likums „Būvniecības likums” (10.08.1995.)
- Likums „Par ietekmes uz vidi novērtējumu” (02.03.1993.)
- Likums „Par pašvaldībām”(09.06.1994.)
- Likums “Administratīvā procesa likums” (25.10.2001.)
- Likums “Iesniegumu likums” (27.09.2007.)
- MK Noteikumi Nr.1148 „Vietējās pašvaldības teritorijas plānošanas noteikumi” (06.10.2009.)

- MK Noteikumi Nr.112 „Vispārējie būvnoteikumi” (01.04.1997.)
- MK Noteikumi Nr.331. „Paredzētās būves publiskās apspriešanas kārtība” (22.05.2007.)
- MK Noteikumi Nr.83 „Kārtība, kādā novērtējama paredzētās darbības ietekme uz vidi” (25.01.2011)
- MK Noteikumi Nr.157 „Kārtība, kādā veicams ietekmes uz vidi stratēģiskais novērtējums” (23.03.2004.)
- MK Noteikumi Nr.686 „Noteikumi par īpaši aizsargājamās dabas teritorijas dabas aizsardzības plāna saturu un izstrādes kārtību” (09.10.2007.)

Politikas dokumenti

- United Nations Conference of Human Settlements (HABITAT II) 1996. The Habitat Agenda. Goals and Principles, Commitments and Global Plans of Action. Istanbul, Turkey
- Olborgas harta, Aalborg Charter of European Cities & Towns Towards Sustainability. 1994.
- Olborgas saistības (Aalborg+10 Commitments) 2004
- Orhūsas konvencija
- Bristoles vienošanās par ilgtspējīgu kopienu veidošanu ES. Bristol Accord. 2005.
- ES Pilsētvides tematiskā stratēģija. Thematic Strategy on the Urban Environment. 2006

Interneta resursi

www.bmvbs.de	Vācija, Federal Ministry of Transport, Building and Urban Affairs
www.mim.dk	Dānija, The Ministry of the Environment
www.boverket.se	Zviedrija, The National Board of Housing, Building and Planning
www.envir.ee	Igaunija, Ministry of the Environment
www.mmr.cz	Čehija, Ministry for Regional Development
www.enviro.gov.sk	Slovākija, Ministry of the Environment
www.vrom.nl	Nīderlande, Ministry of Housing, Spatial Planning and Environment
www.environ.ie	Īrija, Department of the Environment, Heritage and Local Government

www.rdpad.lv	Rīgas domes Pilsētas attīstības departaments
www.liepaja.lv	Liepājas pilsēta
www.cesis.lv	Cēsu pilsēta
www.ventspils.lv	Ventspils pilsēta
www.daugavpils.lv	Daugavpils domes Pilsētplānošanas un būvniecības departaments
www.viljandi.ee	Vīlandes pilsēta
www.tartu.ee	Tartu pilsēta
www.tallinn.ee	Tallinas pilsēta
www.kaunas.lt	Kauņas pilsēta
www.glostrup.dk	Glostrupas pašvaldība
www.vaxjo.se	Växjö pašvaldība
www.landskrona.se	Landskronas pilsēta

<http://www.scskills.org.uk>

<http://www.communities.gov.uk>

<http://www.aalborgplus10.dk>